

Veera Luolavirta & Eeva Moilanen

**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN
TUKEMISESTA NUORTEN YSTÄVIEN
PERHEKUNTOUTUKSESSA**

”Parhaiten mulle on jäänyt se mieleen, että lapset ei oo meitä varten, vaan me ollaan lapsia varten. Vanhemmuus on palvelutehtävä.”

**VANHEMPIEN KOKEMUKSIA VANHEMMUUDEN
TUKEMISESTA NUORTEN YSTÄVIEN
PERHEKUNTOUTUKSESSA**

”Parhaiten mulle on jäänyt se mieleen, että lapset ei oo meitä varten, vaan me ollaan lapsia varten. Vanhemmuus on palvelutehtävä.”

Veera Luolavirta & Eeva Moilanen
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Veera Luolavirta ja Eeva Moilanen
Opinnäytetyön nimi: Vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa
Työn ohjaajat: Pirkko Pietilä ja Päivi Rautio
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2012
Sivumäärä: 80 + 9 liitesivua

Julkisuudessa on viime aikoina keskusteltu paljon vanhemmuudesta, vanhemmuuden haasteista ja vanhemmuuden tukemisesta. On pohdittu toisaalta sitä, miten vanhemmuutta voitaisiin tukea riittävän varhaisessa vaiheessa, ja toisaalta sitä, mikä on riittävä syy vanhemmuuteen puuttumiseen. Vanhemmuus on muuttuva, useita ulottuvuuksia sisältävä elämän mittainen tehtävä. Se voi olla välillä vaikeaa ja eksyksissä. Tilanteissa, joissa lapsen turvallisen kehityksen ja hyvinvoinnin on arvioitu olevan uhattuna jostakin vanhemmuuteen ja lapsen arjen sujumiseen liittyvästä syystä, syntyy tarve vanhemmuuteen puuttumiseen ja sen tukemiseen.

Perhekuntoutus on voimakas interventio perheen elämään ja vanhemmuuteen, mutta sen kaltainen puuttuminen ja tuki saattavat motivoida muutokseen. Kuntoutuksen aikana on mahdollista rakentaa ja tervehdyttää lapsen ja vanhemman suhdetta, mikä voi toimia molemmille osapuolille voimavarana elämänmuutoksessa.

Tutkimuksen tarkoituksena on olla osa Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen laadun kehittämistä. Tutkimus kuvailee vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen. Teoreettisen viitekehyksen muodostavat vanhemmuuden tukeminen perhekuntoutuksessa sekä haastava vanhemmuus. Tutkimusta varten on haastateltu viittä perhekuntoutuksessa ollutta vanhempaa. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty yksilöhaastattelun muodossa toteutettua teemahaastattelua ja aineisto on analysoitu hyödyntämällä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmat ovat saaneet kokonaisvaltaista tukea vanhemmuuteensa Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa. Tuloksissa vanhemmuuden tukijoina korostuvat kuntoutuspaikan tarjoamat puitteet, perheen mukanaolo, työntekijöiden ammatillisuus, vertaistuki sekä tuen turvaaminen tulevaisuudessa.

Asiasanat: perhekuntoutus, vanhemmuuden roolikartta, vanhemmuuden tukeminen, vanhemmuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Veera Luolavirta and Eeva Moilanen

Title of thesis: Parents' Experiences of Supporting Parenthood in Family Rehabilitation Unit of Friends of the Young

Supervisors: Pirkko Pietilä and Päivi Rautio

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2012

Number of pages: 80 + 9 appendix pages

Parenthood is said to be more challenging today than earlier. Supporting of parenthood and child protection are very common headlines nowadays. Our co-operator Friends of the Young provides a holistic approach when the parenthood must be intervened by authorities for a reason or another. Our study deals with this topical issue from the parents' point of view.

The objective of the study was to describe parents' experiences of the support they gained for their parenthood in family rehabilitation unit of Friends of the Young. The purpose was to help the personnel of the family rehabilitation unit to develop the quality of the family rehabilitation further in order to meet the needs of the parents even better.

The framework of the study consists of definitions of family rehabilitation, supporting of parenthood and challenges of parenthood. The thesis is a qualitative study. The data was collected using five individual theme-based interviews. Theory based content analysis was used as the method of the data analysis.

Findings revealed that the family rehabilitation unit of Friends of the Young was effective in supporting parenthood. The main contributing factors raised by the interviewees were the circumstances in the rehabilitation unit itself, togetherness of the family, professionally working employees, peer support and safeguarding the information of support in the future.

Keywords: family rehabilitation, parenthood, parent role map, supporting of parenthood

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO.....	7
2 PERHEKUNTOUTUS VANHEMMUUTTA TUKEMASSA	9
2.1 Perhekuntoutuksellinen työote	10
2.2 Hyvän asiakassuhteen elementit	12
2.3 Vanhemmuuden tukeminen Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa.....	13
3 HAASTAVA VANHEMMUUS	16
3.1 Miksi vanhemmuutta täytyy tukea?	16
3.2 Vanhemmuus Vanhemmuuden roolikartan® mukaan.....	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä	22
4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	23
4.3 Tutkimusmenetelmä.....	24
4.4 Aineiston keruu ja kohderyhmä	25
4.5 Aineiston analyysi.....	27
4.6 Tutkimuksen luotettavuus	28
4.7 Tutkimuksen eettisyys.....	32
5 VANHEMMUUDEN TUKIJALAT	36
5.1 Kuntoutuspaikan tarjoamat puitteet	37
5.1.1 Vanhemmuuden avaimet omasta hyvinvoinnista.....	37
5.1.2 Vanhemmuuden harjoittelukoti.....	39
5.2 Perheen mukanaolon merkitys	41
5.2.1 Yhdessäolosta syvyyttä suhteisiin.....	42
5.2.2 Parisuhteen työstäminen.....	45
5.3 Työntekijöiden ammatillisuus	47
5.3.1 Työntekijöiden asenne vanhemmuutta tukevana voimana.....	48
5.3.2 Työntekijöiden osaaminen kuntoutumista edistämässä	50
5.4 Vertaistuen eri muodot.....	53

5.4.1 Ammatillisesti johdetuissa ryhmissä syntyvä vertaistuki.....	54
5.4.2 Yhteisöllisyydestä kumpuava vertaisuus	56
5.5 Turvallinen tulevaisuus	57
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
7 POHDINTAA	66
LÄHTEET	72
LIITTEET	81

1 JOHDANTO

Vanhemmuus on haasteellisimpia tehtäviä, mitä ihmiselämä kohtaa, ja samalla se on monille koko elämäntarkoituksen määrittelevä onnellisuuden lähde. Jokainen haluaa varmasti olla lapselleen paras mahdollinen vanhempi. Tavallisesti riittää, että on tarpeeksi hyvä. Vanhemmuuden eri osa-alueiden, motiivien ja lähtökohtien pohtimiseen ei välttämättä ole tarvetta silloin, kun lapsi voi hyvin, kehittyy tasapainoisesti ja kokemukset omasta vanhemmuudesta ovat myönteisiä. (Kekkonen 2001, 97.)

Vanhemman voimavarat ja kyvyt eivät kuitenkaan aina riitä vanhemmuuden vaativan tehtävän hoitamiseen (Marttunen 2005, hakupäivä 10.10.2012). Esimerkiksi vanhemman päihteidenkäyttö ja siihen usein kietoutuvat muut ongelmat voivat aiheuttaa lapsille muun muassa voimakasta stressiä ja vakavia psykososiaalisia ongelmia. Vanhemman ongelmien kertautuminen lapsissa on sekä inhimillinen tragedia että valtavia kustannuksia aiheuttava yhteiskunnallinen taakka. (Itäpuisto 2012, hakupäivä 10.10.2012.)

Vanhemmuutta horjuttavat tekijät koskettavat koko perhettä eivätkä ole vanhemman yksityisasiasia. Siitä huolimatta vanhemmat ja lapset erotetaan usein toisistaan vanhemman kuntoutuksen ajaksi, jolloin lapsen osallisuus jää vähälle huomiolle. Tosiasiassa vanhempien ja lasten edut ovat yhtenevät. (Rask & Pasanen 2003, 10; Ruisniemi 2006b, 165–189.) Koko perheen sijoitus laitopsyksikköön eli perhekuntoutus on Suomessa melko uutta. Se on kehittynyt 1990-luvun puolivälistä lähtien osana kuntien lastensuojelua. Myöhemmin kehittämistyötä on tehty myös suurimmissa lastensuojelujärjestöissä, yksityisissä lastensuojelulaitoksissa ja päihdehuollossa. (Puustinen-Korhonen 2012, hakupäivä 10.10.2012.)

Uuteen lastensuojelulakiin (417/2007) sisältyvä perheen jälleenyhdistämisvelvoite on peruste perhekuntoutuksen tarpeellisuudelle. Työmuotona se soveltuu hyvin osaksi lastensuojelun avohuollon työskentelyä sekä huostaanoton lakkautustyöskentelyä. Lisäksi sen on todettu olevan tehokas apu tilanteissa, joissa on olemassa kodinulkopuolisen sijoituksen riski, mutta perhe on motivoitunut perhekuntoutukseen ja perhekuntoutusta on oikea-aikaisesti mahdollista perheelle tarjota. (Puustinen-Korhonen 2012, hakupäivä

10.10.2012.) Vanhemmuuden tukeminen perhekuntoutuksen avulla palvelee paitsi yksittäistä asiakasta, myös perhettä ja lopulta koko yhteiskuntaa (Ruisniemi 2006a, 175–176).

Tutkimuksemme keskiössä ovat Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa olleet perheet, joissa lasten perustarpeiden turvaaminen ja riittävä vanhemmuus kaipaavat tukea ja ohjausta. Näkökulmaksi olemme valinneet vanhempien kokemukset heidän vanhemmuutensa tukemisesta perhekuntoutusjakson aikana. Teemahaastattelulla pyrimme saamaan vastauksen tutkimuskysymykseemme ja teoreettisena tietoperustana toimi vanhemmuuden tukeminen perhekuntoutuksessa sekä haastava vanhemmuus. Haastatteluissa hyödynsimme Vanhemmuuden roolikarttaa®, joka edustaa ymmärrystämme vanhemmuudesta. Se on myös Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa yleisesti käytettävä työväline.

Nuorten Ystävien perhekuntoutuksesta ei ole aikaisempaa tutkimustietoa, mutta sitä on alettu kerätä asiakas- ja prosessinäkökulmista vaikuttavuuskyselylomakkeella tammi-kuusta 2012 lähtien. Osaltaan myös tämä tutkimus on tukemassa Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen laadun kehittämistä. Saatua tietoa voidaan hyödyntää kehitettäessä perhekuntoutuksessa tehtävää työtä, jotta sillä pystyttäisiin vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja kilpailemaan muiden vastaavia palveluita tarjoavien perhekuntoutusyksiköiden kanssa. Lisäksi tutkimuksemme on erittäin ajankohtainen yhteiskunnassamme keskeisten lastensuojelun toimintakäytäntöjen tarkastelun ja vanhemmuuskeskustelun näkökulmista.

2 PERHEKUNTOUTUS VANHEMMUUTTA TUKEMASSA

Kuntoutuslonteossa kuntoutus ja kuntoutuminen määritetään yksilön ja ympäristön suhteen muutokseksi, jossa tavoitteeksi muotoutuu toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Yksilöä ei siis eroteta kokonaisuudesta eli perhettä elinympäristöstään tai lasta perheestään. Kuntoutuminen nähdään vahvasti vuorovaikutteisena ja yhteisöllisenä ilmiönä. (2002, 3, hakupäivä 10.10.2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1993 laatimassa perhekuntoutustyöryhmän muistiossa perhekuntoutus kuvataan koko perheen kanssa tehtäväksi, lastensuojelutyöhön liittyväksi ammatilliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on parantaa perheen elämäntilannetta. Nykyisin kuntoutus, kuntouttaminen ja kuntoutuminen ovat lähentyneet perheiden arkea ja niitä ympäristöjä, joissa perhe toimii. Kuntoutuksen työntekijälähtöisyydestä on siirrytty perheiden ja työntekijöiden yhteistyön korostamiseen, jossa molempien asiantuntijuutta hyödynnetään. Passiivisesta kuntoutettavasta on siten tullut aktiivinen kuntoutuja. (Pärnä 2010, 43.)

Perhekuntoutus on voimakas interventio perheen elämään ja vanhemmuuteen, mutta sen kaltainen puuttuminen ja tuki saattavat motivoitua muutokseen. Kuntoutuksen aikana on mahdollista rakentaa ja tervehtyä lapsen ja vanhemman suhdetta, mikä voi toimia molemmille osapuolille voimavarana elämänmuutoksessa. Kuntoutumisen johdosta tasapainon itsensä kanssa löytävä vanhempi kykenee huolehtimaan myös lapsestaan kuntoutuksen aikana ja hänellä on välineitä rakentaa suhdetta lapseensa, mikäli tähän annetaan mahdollisuus. Perheiden kokemus lastensuojelun roolista ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa näyttää muuttuvan varsinkin pitkien kuntoutusjaksojen aikana. Kuntoutuksen edetessä vanhempi kykenee usein realistisemmin näkemään sen tilanteen, jossa perhe on elänyt. Samalla vanhempi oppii näkemään lastensuojelun omaa tilannetta tukevana ja hyödyttävänä asiana. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012a, hakupäivä 10.10.2012.)

2.1 Perhekuntoutuksellinen työote

Perhekuntoutuksen lähtökohtana on hyvin suunniteltu prosessi, jossa otetaan huomioon perheen omat tavoitteet ja muutostarpeista lähtevä perhekohtainen työskentely. Huomiota kiinnitetään perheen sisäisiin ihmissuhteisiin ja vuorovaikutustaitoihin sekä lapsen luottamuksen, välittämisen ja hyväksynnän kokemuksiin. Työskentelyssä tavoitellaan myönteisen ajattelun vahvistamista, perheenjäsenten vahvuuksien löytämistä, perheen arkeen liittyviä muutosta vaativia asioita sekä perheen lähiympäristön tukea ja liittymistä tavoiteltaviin muutoksiin. Näihin tavoitteisiin pyritään vuorovaikutuksellisin ja toiminnallisoin keinoin. (Laine, Heino & Pärnä 2010, 138.)

Perhekuntoutukselliseen työotteeseen sisältyy ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ajattelu, jossa työtavan kulmakivenä on suuntautuminen tulevaisuuteen. Etenkin lasten kanssa työskentelyyn ratkaisukeskeinen menetelmä soveltuu hyvin, koska lapset eivät yleensä halua puhua ongelmista tai miettiä niiden syitä. Ratkaisukeskeisten oletusten mukaan ei ole olemassa yhtä kaavaa tai mallia, jolla tietty ongelma ratkaistaan, vaan tärkeintä on löytää perheen voimavarat ja osata hyödyntää niitä. Keskeistä tässä työskentelymenetelmässä on luottamuksellisen yhteistyön luominen perheen kanssa, ei oiretyypin tai ongelman kliininen kuvaus. (Lipponen 2010, 129.)

Perhekuntoutuksen työote pitää sisällään konkreettisia, myönteisiä ja tulevaisuuteen suuntautuvia elementtejä perheen arkeen. Moniammatillisen työryhmän tehtävänä on olla prosessissa rinnallakulkija, auttaa käsittelemään perheelle merkityksellisiä asioita ja löytää uusia ja rakentavia tapoja toimia tulevaisuudessa. Perhekuntoutuksen taustalla voidaan nähdä useita teoreettisia viitekehyksiä. Se pohjautuu konstruktionistiseen, ekologiseen ja ekokulttuuriseen ajatteluun siitä, että perheen arki perustuu ja toteutuu perheen sisäisessä sekä perheen ja ympäristön vuorovaikutuksessa. Perhekuntoutustyössä ajatellaan olevan myös systeemisyttä ja narratiivisuutta. Systeemisessä ajattelussa oletetaan kaikkien systeemin osien vaikuttavan kaikkeen, jolloin esimerkiksi yhden perheenjäsenen ongelman voidaan olettaa vaikuttavan myös muihin perheenjäseniin. Narratiivinen lähestymistapa vahvistaa ajatusta siitä, että ihminen on oman elämänsä asian tuntija ja kertoja. (Pärnä 2010, 47, 49.)

Perhekuntoutuksessa keskeisenä periaatteena on myös vertaisuuden hyödyntäminen. Vertaistuella tarkoitetaan toisen samanlaisessa elämäntilanteessa olevan antamaa sosiaalista tukea. Se voi todentua ensisijaisesti emotionaalisenä tukena, oman elämäntilanteen jakamisena ja siihen liittyvien kokemusten yhteisenä pohdintana ryhmässä. Vertaistuki rakentuu keskinäisestä kunnioituksesta, tasa-arvosta ja luottamuksesta. Kunnioitus syntyy samassa veneessä olemisesta, jolloin toisten kokemukset voidaan nähdä sekä ainutkertaisina että omaa tilannetta selkeyttävinä. Vertaistilanteessa olevien ihmisten tasa-arvoisuus syntyy yhteisesti jaetusta asiasta tavanomaisten sosioekonomisten määrittelien siirtyessä taka-alalle. Vankan kivijalan muodostaa luottamuksellisuus, joka edellisten määritelmien lisäksi kumpuaa vertaisilta saadusta kokemuspäisestä tuesta. (Hokkanen 2011, 287.)

Vertaistuen ja kokemustiedon vastakohtana voidaan nähdä ammatillinen tieto, joka rakentuu koulutuksesta sekä tutkimuksesta saadusta tiedosta ja ammatillisessa työssä hankitusta kokemuksesta. Vaikka vertaistuki ei korvaa ammattilaisen antamaa kokonaisvaltaista tukea, on myös sanottu, että mikään ammattilaisen antama tuki ei voi täyttää vertaiselta saadun tuen paikkaa. Joka tapauksessa vertaistuella on nähty olevan merkitystä vanhemmuuden tukemisessa, perheen arjenhallintataitojen kehittämisessä, tiedon lisäämisessä sekä muun avun ja tuen edistämässä ja se nähdään tärkeäksi tukimuodoksi kuntoutumisprosessissa. Vertaisuus ja ammatillisuus voivatkin liittyä yhteen tukemaan yksilöä vaikeassa elämäntilanteessa. (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY 2004, 6.) Hyödyntämällä kuntoutujien kokemusasiantuntijuutta ammattilaiset saavat uusia välineitä työnsä kehittämiseen sekä näkökulmia ja tapoja kohdata asiakkaita (Valkonen, Salo, Rönkkö & Lehto 2011, 30).

Vertaistukea voidaan tarjota osana perhekuntoutusta ryhmämuotoisen, ammatillisesti johdetun toiminnan muodossa. Vertaistukiryhmissä osallistujat peilaavat itseään ja omaa elämäntilannettaan muihin ryhmäläisiin. Vertaisten elämäntarinat ovat toiminnan lähtökohta ja sitä ylläpitävä voima, jonka kautta osallistujat voivat löytää uusia ratkaisumalleja, oivalluksia, kokemuksia ja näkökulmia selviytymiseen. Usein on helpottavaa kuulla, että muillekin on tapahtunut elämässä samankaltaisia asioita, ja silti he ovat selviytyneet. Lisäksi kokemus siitä, että kykenee myös itse auttamaan toisia, voi vahvistaa itsetuntoa ja antaa uskoa omiin selviytymismahdollisuuksiin. (Valkonen ym. 2011, 30.)

2.2 Hyvän asiakassuhteen elementit

Perhekuntoutus on monialaista ja -ammattillista toimintaa, jossa eri ammattiryhmiin kuuluvat asiantuntijat työskentelevät yhdessä valtaa, tietoa ja osaamista jakamalla (Kari-la & Nummenmaa 2005, 212). Moniammatillinen yhteistyö kokoaa yhteen ja nostaa esiin eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, jotka mahdollistavat systeemisen kokonaisuuden rakentumisen (Isoherranen 2005, 33). Kuitenkin, vaikka työntekijöiden koulutus-tausta olisi kuinka vankka ja monipuolinen ja moniammatillisen yhteistyön hyödyt tun-nustettaisiin, asiakassuhde sellaisenaan on ihmistyössä aina keskeisin työväline. Hyvä yhteistyösuhde voidaan nähdä yhdeksi hyvin etenevän työn tulokseksi ja toisaalta edel-lytykseksi muiden tavoitteiden saavuttamiselle. Kiinteän asiakassuhteen varassa kuntou-tuminen voi turvallisesti edetä. (Särkelä 1994, 73; 2001, 28.) Asiakkaan hyväksi koke-ma työskentelysuhde on tärkeä tekijä tavoiteltavien tulosten saavuttamisen kannalta. Siihen, minkä asiakkaat kokevat hyväksi suhteeksi, vaikuttavat esimerkiksi työntekijöi-den tiedot, taidot ja kyvyt olla suhteessa asiakkaaseen. (Särkelä 2001, 31.)

Toimiva yhteistyösuhde muotoutuu sekä asiakkaan että työntekijän halusta työskennellä siinä ja sitoutua yhteisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Voidaan puhua vas-tavuoroisesta, asiakasta kunnioittavasta suhteesta, jossa työntekijä ”objektivoinnin” si-jaan pyrkii ”subjektivoimaan” asiakasta rinnalleen pohtimaan vaihtoehtoisia toiminta-malleja omaan elämäntilanteeseensa. Myös asiakkaalle tulee jättää tilaa olla oikeassa, ja hänen esittämien ajatusten ja näkökulmien tulisi vaikuttaa myös työntekijän käsityksiin eri ilmiöistä. Työntekijän tulisikin uskaltaa irrottautua aina oikeassa olemisen roolistaan ja välillä heittäytyä autettavaksi. Vain silloin asiakkaan ja työntekijän välille on mahdol-lista muodostua todellinen dialogi ja yhteinen kehitysprosessi, jossa molemmat ovat se-kä antajina että saajina. (Särkelä 2001, 27–28.)

Vanhemmuuden tukemisen perusta on asiakkaan aidossa ja arvostavassa kohtaamisessa, jolloin asiakas nähdään oman elämänsä asiantuntijana. Hyvän yhteistyösuhteen luomi-sen lähtökohtana on asiakkaan kuunteleminen ja kuuleminen sekä hänen näkökulmansa jakaminen. Vasta se jälkeen työntekijä voi varovasti odottaa, että asiakas jaksaa kiinnos-tua hänen tai muiden näkökulmista. (Särkelä 2001, 30.) Tavoitteena on, että asiakas op-pii luottamaan omiin kykyihinsä hallita omaa elämäänsä niin pitkälle kuin mahdollista (Miller & Törrönen 2010, 70, 81). Työntekijän haastavana tehtävänä on olla empaatti-

nen ja kunnioittava sekä mahdollisimman selkeä ja konkreettinen jäsentäessään tilannetta asiakkaan kanssa, luodessaan uutta ymmärrystä ja näkökulmia sekä esittäessään toiminnallisia vaihtoehtoja asiakkaan elämäntilanteen parantamiseksi (Särkelä 2001, 42).

Kuntoutustyön ja vanhemmuuden tukemisen toteuttamisen tapaan vaikuttaa ratkaisevasti se, minkälaisena työntekijä näkee kuntoutujan, mitä asioita pitää tärkeänä ja mihin kiinnittää huomiota. Sosiaalialalla holistinen eli kokonaisvaltainen ihmiskäsitys asettuu yleensä työn lähtökohdaksi; ihminen kohdataan fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa, että ihmisen eri olemisen muodot ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja yhdellä alueella tapahtuva muutos vaikuttaa väistämättä myös muihin. Kuntouttavan työotteen tulisi vastata tehokkaasti ihmisen kokonaisvaltaisuuteen ja sitoa kaikki osa-alueet yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi. Työntekijän sisäistämä ihmiskäsitys todentuu kuntoutuksen toteuttamistavassa, kuten kuntoutujan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa ja asiakaslähtöisyydessä. (Kettunen, Kähärä-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 36–37.)

Myös työntekijän käsitykset oppimisesta ja asiakkaasta oppijana, siitä mitä hän ajattelee tiedosta ja millaista tietoa arvostaa, vaikuttavat oman substanssiosaamisen lisäksi tapaan toimia ja ajatella ohjaajana. Asiakkaan ohjaamisessa on aina kyse myös oppimisesta eli ymmärtämisestä, merkitysten löytämisestä, oivaltamisesta, ihmisenä muuttumisesta ja ajattelun muuttumisesta. Konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä ihminen nähdään aktiivisena tiedon prosessoijana, jonka omilla valmiuksilla, tahdolla ja tietoisuudella asetetuista tavoitteista on keskeinen sija. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 21.)

2.3 Vanhemmuuden tukeminen Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa

Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen asiakasperheet kuuluvat lastensuojelun piiriin ja ovat yleensä eri sosiaali- ja terveystalvuselusektoreiden asiakkaina. Perheiden ongelmat ovat usein kasautuneet ja kärjistyneet. Perhekuntoutuksessa tarkoituksena on koota perheelle tiivis yhteistyö- ja palveluverkosto, joka yhdistää perheen tarvitsemat tukimuodot ja kannattelee perhettä myös kuntoutusjakson päätyttyä. Kuntoutusjakso kestää keskimäärin kolmesta neljään kuukautta. Palvelukokonaisuuteen sisältyy muun muassa vanhemmuuden arviointia ja perhekuntoutusta joko laitos- tai avokuntoutuksena. Perhekun-

toutukseen kuuluu myös intervallijaksoja. Ne ovat ennakolta sovittuja kuntoutusjaksoja, jolloin perhe palaa kuntoutusyksikköön jo jonkin aikaa kotona oltuaan. Intervallijaksojen tarkoituksena on tukea perheen selviytymistä kotona kuntoutussuunnitelman mukaisesti. (Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen henkilökunta 4.1.2012, keskustelu; Nuorten Ystävät 2012, hakupäivä 10.10.2012.)

Vanhemmuuden tukemisella on keskeinen osa perhekuntoutuksessa, sillä lapsi on riippuvainen vanhemmistaan ja lasta autetaan parhaiten auttamalla hänen vanhempiaan. Tärkeää on ensisijaisesti vahvistaa vanhempien vastuuta lapsestaan ja tukea heitä kasvatustehtävässään. Vanhemmuuden tukemisella tavoitellaan lasten ja koko perheen hyvinvoinnin turvaamista sekä perheen voimavarojen ja eheytyksen vahvistamista ja edistämistä. Tähän pyritään kokonaisvaltaisen, prosessinomaisen ja asiakaskeskeisen kuntoutuksen keinoin, jossa koko perhe otetaan työskentelyyn mukaan. (Forsberg 1998, 193; Nuorten Ystävät 2012, hakupäivä 10.10.2012.)

Vanhemmuuden tukemiseksi työskennellään henkilökohtaisesti yhden vanhemman, yhdessä molempien vanhempien, koko perheen sekä vertaisryhmien kanssa. Perhetyöskentelyssä pyritään kartoittamaan perheen vahvuudet ja haavoittuvuudet ja määrittelemään tuen tarpeet. Perheenjäsenten vuorovaikutuksen tukeminen, arjen taitojen harjoittelu ja säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen ovat perhekuntoutuksen keskeistä sisältöä. Yhteisissä keskusteluissa sovitaan perheen pelisäännöistä ja käydään läpi perhekuntoutusyksikön säännöt ja käytänteet. Nämä tuovat turvallisuudentunnetta ja johdonmukaisuutta koko kuntoutumisprosessin ajaksi ja jatkossa myös perheen arkeen kotona. (Kuntoutusjakso 2011.)

Työskentely vanhempien kanssa rakentuu kuntouttavan arjen ja arkiaskareiden ympärille, joita rytmittävät muun muassa harrastukset, lepo, kotikuntoutusjaksot sekä aikuisten aktivointi lasten koulunkäyntiin. Vanhemmille on tarjolla erilaisia vertaistukiryhmiä ja vanhemmuusryhmiä. Vanhemmuuden tukemisessa hyödynnetään menetelminä muun muassa Vanhemmuuden roolikarttaa® ja verkostokarttaa. Vertaistukiryhmissä vanhemmat voivat jakaa kokemuksiaan ja huoliaan vanhemmuudesta toisten vanhempien kanssa ja saada sen avulla tukea vanhemmuutensa toteuttamiseen. Perhekuntoutusohjelmaan sisältyy myös erilaisia teemallisia ja toiminnallisia yksilö- ja kaksilokeskustelua. (Kuntoutusjakso 2011.) Perheiden kanssa työskentelevät ammattitaitoiset sosiaa-

lialan työntekijät. Kuntoutuskumppanuudessa mukana ovat tarvittaessa myös terveydenhoitaja, psykologi, psykiatri, terapeutit ja Pohjolan koulun henkilökunta (Nuorten Ystävät 2012, hakupäivä 10.10.2012).

3 HAASTAVA VANHEMMUUS

Vanhemmuus on muuttuva, elämän mittainen tehtävä. Se voi olla välillä vaikeaa ja ek-syksissä. Jokaisella lapsella on oikeus ja tarve turvalliseen ja riittävän hyvään lapsuu-teen sekä aikuisiin vanhempiin. Aikuinen vanhemmuus merkitsee lapselle tukea ihmisil-tä, jotka omaavat häntä enemmän elämäkokemusta, tietoa ja järkeä ja jotka käyttävät avujaan hänen hyväkseen. (Miller & Törrönen 2010, 70; Rousu & Helminen 2001, 3; Sinkkonen 1990, 44.)

Vastuullinen vanhemmuus on lapsen tasapainoisen kehittymisen edellytys. Vastuullisen vanhemmuuden toteutumiseen liittyy lisäksi yhteiskunnallisesti tärkeä, elämän jatku-vuuden turvaamisen näkökulma. Vanhemmuuden ja kasvatuksen merkittävyys on otettu huomioon lainsäädännössä, kun velvoite vanhemmuuden tukemiseen on kirjattu perus-oikeus- ja lapsioikeudellisiin säännöksiin ja kansainvälisiin sopimuksiin. (Rousu & Helminen 2001, 3.)

Vanhemmuus pitää sisällään erilaisia ulottuvuuksia. Niitä voidaan hahmottaa jakamalla vanhemmuus eri osa-alueisiin, joita voidaan tarkastella sekä saadun että annetun van-hemmuuden avulla. Saadulla vanhemmuudella tarkoitetaan lapsena olemista omille vanhemmille ja annetulla vanhemmuudella vanhempana olemista omille lapsille. Yksi-lön tasolla vanhemmuus kiteytyy yksilölliseksi, ainutkertaiseksi vanhemmuudeksi, jossa on aina mukana sekä vanhaa, lapsuudesta sisäistettyä vanhemmuutta että uutta, aikui-suudessa koettua ja opittua vanhemmuutta. (Kekkonen 2001, 98.)

3.1 Miksi vanhemmuutta täytyy tukea?

Hellsten vertaa vanhemmuutta peiliin, johon katsomalla lapsi oppii näkemään itsensä. Se, mitä vanhemmat hänessä näkevät, muodostuu siksi kuvaksi, joksi lapsi alkaa kas-vaa. Mitä paremmin vanhemmat kykenevät näkemään itsensä, sitä paremmin he näkevät myös lapsensa. Lapsi ei kykene kriittiseen arvioon isän tai äidin toiminnasta, vaan on taipuvainen hyväksymään kaiken, mitä vanhemmat tekevät. Lapsi ei väärinkohdeltuna-kaan kohdistaa arvosteluaan vanhempiin, vaan kokee sen sijaan itse olevansa huono.

Vanhemmat määrittelevät lapselle todellisuuden, joksi muodostuvat ne tunteet, tarpeet ja ajatukset, joista vanhemmat keskusteleivat ja jotka he hyväksyvät. (1998, 22–23.)

Peilinä toimiminen edellyttää vanhemmilta vanhemman tehtävän opettelua ja vanhemmuuteen kasvamista. Opettelemiseen kuuluu haparuutta ja epävarmuutta, virheitä ja niistä oppimista. Lapsi kuitenkin opettaa vanhempiansa ja vanhemmilla on tilaisuus kehittyä oman lapsensa parhaiksi asiantuntijoiksi. (Rautiainen 2001, 18–19.) Aina eivät kuitenkaan opetteleminen, yrittäminen ja halu vanhemmuuden tehtävästä huolehtimiseen riitä, vaan niiden rinnalle tarvitaan ulkopuolista tukea.

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja huoltajilla. Tilanteissa, joissa lapsen turvallisen kehityksen ja hyvinvoinnin on arvioitu olevan uhattuna jostain vanhemmuuteen ja lapsen arjen sujumiseen liittyvästä syystä, syntyy tarve vanhemmuuteen puuttumiseen ja sen tukemiseen. Vanhemmuutta tukemalla pyritään turvaamaan lapsen etu, mikä on lastensuojelun tärkein periaate. (Laiho 2010, 164; Miller & Törrönen 2010, 70.) Lastensuojelulain (417/2007) lisäksi periaate on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen sekä lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983).

Merkittävän haasteen vanhemmuudelle asettavat muutokset, joita suomalaisessa yhteiskunnassa on viimeisten vuosikymmenten aikana tapahtunut. Perherakenteiden pirstoutuminen ja muuttuminen ovat pienentäneet perheiden sosiaalisia verkostoja. Vanhemmilla ei ole entisaikojen tapaan suvun ja yhteisön tukea, ohjeita ja apua käytössään. Omien vanhempien sijaan neuvoa kysytään asiantuntijoilta. Yksinhuoltajaperheissä vanhemmuuden vastuu on yhdellä aikuisella ja uusperheissä aikuisten roolit saattavat olla jäsentymättömiä. (Helminen 2001, 60; Jonsson 2011, 11–13.)

Yhteiskunta luo osaltaan edellytykset vanhemmuuden tehtävästä huolehtimiselle. Poliittinen päätöksenteko vaikuttaa esimerkiksi lapsiperheiden ulottuvilla olevien julkisten palveluiden laatuun ja määrään. Kuitenkin useiden juuri toimeentuloon ja työhön liittyvien tekijöiden, kuten pitkäkestoisen pienituloisuuden, stressin ja kiireestä johtuvan ajanpuutteen, tiedetään kuormittavan vanhemmuutta. (Kinnunen & Mauno 2002, 99; Lammi-Taskula & Salmi 2008, 56–57.)

Perheen toimivuuden rakentumisessa kahden aikuisen ihmisen vuorovaikutussuhde toimii tärkeimpänä elementtinä. Lapsi voi omaksua sosiaalisen vuorovaikutuksen taidot sekä tunteiden ymmärtämisen ja hallitsemisen vain sellaiselta aikuiselta, johon hän on tunneperäisesti kiintynyt. Mikäli vanhempien tarjoama vuorovaikutuksen malli on ongelmallinen, voi toimimaton vuorovaikutus siirtyä yli sukupolvien. Parisuhteen ongelmallisuus nähdään yhdeksi vanhemmuutta haastavaksi tekijäksi, sillä vanhempien on hyvin vaikeata suojata lapsiaan parisuhteen epäsovulta. Parisuhdevaikeudet vaikuttavat myös vanhempien kasvatuskäytäntöihin näkymällä niissä epäjohtamukaisuutena. (Malinen & Kumpula 2005, 43–45).

Myös tietyt vanhemmuuden piirteet voivat uhata lapsen tai nuoren kehitystä. Esimerkiksi puutteet vanhemman huolenpidossa ja rajojen asettamisessa sekä vanhemman ja lapsen väliset pitkäkestoiset ristiriidat voivat vaarantaa lapsen kasvua. Aikuisen tarpeista ja mielialoista ohjautuva niin kutsuttu aikuiskeskeinen kasvatustapa on lapsen yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta riskitekijä, sillä lapsen näkökulma ja vuorovaikutus lapsen kanssa jäävät vähäisiksi. Aikuiskeskeiseen kasvatukseen voi sisältyä myös mielivaltaa, epäoikeudenmukaisuutta sekä välinpitämättömyyttä lapsen asioista. (Marttunen 2005, hakupäivä 10.10.2012; Pulkkinen 2002, 17.)

Vanhemmuutta voivat horjuttaa vanhemman tai sisarusten fyysinen tai psyykinen sairaus, päihteiden käyttö tai perheen rikkoutuminen. Myös perheen arvot ja asenteet vaikuttavat; jos vanhemmat itse suhtautuvat myönteisesti päihteiden käyttöön tai eivät käyttäydy sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla, lisääntyy lapsen epäsosiaalisuuden riski. (Marttunen 2005, hakupäivä 10.10.2012.)

Vanhemmuussuhteen ongelmia on pitkään korjattu, täydennetty tai korvattu, joten ne eivät ole 2000-luvun uutuus. Vaihtelevaa on eri aikakausina ollut sen sijaan se, millaisiin ongelmiin on milloinkin puututtu. Samoin vanhemmuuteen, perhesuhteisiin, kasvamiseen ja kasvattamiseen kohdistuvat odotukset ja normit ovat vaihdelleet. Asioiden ainutkertaisuus puolestaan ei ole muuttunut, eivätkä mitkään vanhemmuussuhteisiin liittyvät yhteiskunnalliset, kulttuuriset tai ideologiset tasot voi muuttaa sitä tosiasiaa, että jokaisen lapsen kohdalla vanhemmuussuhde on aina ainutkertainen. Sen vuoksi kysymys vanhemmuussuhteiden laadusta ja riittävydestä on aina ajankohtainen. (Pösö 2006, 97–98.)

Vanhemmuussuhteiden ohjaamiseen ja valvontaan sekä niihin puuttumiseen liittyy ristiiriita. Toisaalta puutteellista vanhemmuutta ei haluta hyväksyä, eikä heikkouksien, virheiden ja keskeneräisyyden nähdä kuuluvan vanhemmuuteen. Kuitenkin osa lapsista elää lapsuuttaan riittämättömän ja loukkaavan aikuishuolenpidon kohteena omassa kodissaan. Tarvitaan viisautta hyväksyä monenlaista vanhemmuutta, mutta samalla on varmistettava, että hyväksymisen nimissä ei vahingoiteta lapsia. (Pösö 2006, 97–98.)

3.2 Vanhemmuus Vanhemmuuden roolikartan® mukaan

Yksi tapa tarkastella vanhemmuuteen kuuluvia ulottuvuuksia on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskusten henkilökunnan kehittämä Vanhemmuuden roolikartta® (Rousu & Helminen 2001, 3). Se on visuaalinen työväline, jonka avulla voidaan jäsentää, selkiyttää ja kuvata sellaista vanhemmuuden sisältöä, jota jokainen lapsi ellettävästä aikakaudesta riippumatta tarvitsee. Vanhemmuuden roolikartta® erittelee vanhemmuuden rooleiksi, joista muodostuu roolikokoelma eli jokaisen ainutkertainen vanhemmuus. Rooli kuvaa tässä yhteydessä vanhemman suhdetta muihin ihmisiin ja omiin sisäisiin rooleihinsa. (Kekkonen 2001, 97; Rousu & Helminen 2001, 3.)

Vanhemmuuden rooleja voi omaksua ja kehittää läpi elämän, ja niihin samaistuminen on yksilöllistä. Vanhemmuuden roolit eivät ole ihmisissä valmiina, vaan ne kypsyvät ja kehittyvät vanhemmuuden myötä suhteessa ja vuorovaikutuksessa lapseen. Jotkut roolit saattavat jäädä kokonaan puuttumaan, jotkut ovat luontevasti käytössä, ja joistakin rooleista muodostuu ylikehittyneitä. Kaikki roolit ovat tärkeitä vanhemmuuden toteutumisessa. Eri roolit vain korostuvat eri tavoin lapsen kehittyessä. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 13–14, 22.)

Huoltajuus on vanhemmuuden perusta. Pienen lapsen näkökulmasta **huoltajan rooli** on jopa elintärkeä. Se on erityisen merkittävä myös säännöllisen perhe- ja arkielämän ylläpitämisessä ja rutiinien muodostamisessa. Huoltajuus edellyttää vanhemmalta kokonaisvaltaista lapsen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtimista. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 22; Lindroos 2010, hakupäivä 10.10.2012.) Vastuullisella huoltajalla on aikaa lapselle. Hän on viitseliäs ja toimii johdonmukaisesti (Ahlström 2006, 84).

Vanhemmuuteen kypsymiseen vaikuttavat omat lapsuuden kokemukset rakastetuksi ja hyväksytyksi tulemisesta. Voidakseen rakastaa, tulee itse olla saanut kokea rakkautta ja tukea osakseen. Vanhemman on tärkeää osoittaa rakkautta paitsi lastaan, myös itseään kohtaan. **Rakkauden antajan rooliin** kuuluu itsestään ja omasta jaksamisestaan huolehtiminen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi oman väsymisen hyväksymisenä ja muiden aikuisten, sukulaisten tai ammatti-ihmisten avun vastaanottamisena. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 25.)

Elämän opettajan rooli sisältää sosiaalisten taitojen ja arkisten tapojen siirtämistä lapselle. Rooli vaatii vanhemmalta käyttäytymismallien välittäjänä oman toimintansa tarkastelemista ja vastuullista käyttäytymistä. Mallina olemisen avulla lapselle välittyvät yleiset, yhteiskunnallisesti hyväksytyt käyttäytymissäännöt, käsitys oikeasta ja väärästä sekä erilaiset perheen omat ja kansalliset perinteet. Elämän opettajan rooliin kuuluu myös lapsen arvostaminen ja arvojen välittäminen. (Ahlström 2006, 84; Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 26–27; Rautiainen 2001, 18–19.)

Ihminen syntyy tuntevana. Tunteiden kehitys jatkuu läpi elämän, mutta omien tunteiden ja tarpeiden tunnistaminen ja ilmaiseminen opitaan jo lapsuudessa. Lapsi tarvitsee kokemuksia kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta. Positiivisen minäkäsityksen syntymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kuulee itsestään myönteisiä asioita. Ihmissuhdeosaajana vanhemman tulee näyttää, kuinka toisten ihmisten kanssa toimitaan ja viestitään. Vanhemmat toimivat lapselle mallina keskustellessaan, kannustaessaan ja selvitellessään ristiriitoja. Myös anteeksipyyttämisen ja -antamisen taito kuuluu **ihmissuhdeosaajan rooliin**. Vanhempi rohkaisee läsnäolollaan lasta kehittämään itsenäisyyttään ja yhteistyötaitojaan sekä auttaa ymmärtämään ihmisten välisiä suhteita. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 27–28; Hermanson 2008, hakupäivä 10.10.2012; Lindroos 2010, hakupäivä 10.10.2012.)

Vanhemman tehtävä on taata lapselle turvallinen lapsuus. Turvallisuutta luodaan rajoja asettamalla. Vanhemman **rooli rajojen asettajana** ei kohdistu ainoastaan lapsen vaan myös vanhemman omiin rajoihin. Vanhemman on tunnistettava omat voimavaransa ja tiedostettava jaksamisensa. Hänen on myös hallittava oma käyttäytymisensä. Turvallisuutta luovia rajoja muodostetaan selkeillä säännöillä, rutineilla ja toistoilla. Ne luovat suotuisat olot erilaisten ja eri-ikäisten lasten kehitykselle. Kaikenikäiset lapset tarvitse-

vat vanhempia, jotka asettavat rajoja ja perustelevat ne. Rajat tuovat turvallisuutta pahojen asioita kuten kipua ja uhkaa rajoittamalla. (Helminen & Iso-Heiniemi 1999, 28–29; Juvakka 2005, 24; Rautiainen 2001, 25–26.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on olla osa Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen laadun kehittämistä selvittämällä perhekuntoutuksen kehittämistarpeita. Tutkimus kuvailee vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa. Tutkimuksen tuottaman tiedon avulla Nuorten Ystävien työntekijät voivat yhdessä arvioida ja kehittää perhekuntoutusta ja reflektoida omaa ammatillisuuttaan. Koska Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen vaikuttavuutta tutkitaan parhaillaan strukturoidun vaikuttavuuskyselyn avulla, tuo tutkimuksemme laadullinen lähestymistapa uutta ymmärrystä niistä merkityksistä, joita vanhemmat antavat kuntoutusjaksolle (Vilkkä 2005, 135). Pitkällä aikavälillä kuntoutuksen kehittymisestä ja tuen kohdentumisesta kuntoutumisen kannalta olennaisiin asioihin hyötyvät ennen kaikkea Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen asiakkaat.

Tutkimustehtävämme on:

Minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa?

Sosiaalialan kompetenssit (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010, hakupäivä 10.10.2012) toimivat suunnannäyttäjinä oppimistavoitteita asettaessamme. Intensiivisestä työelämäyhteistyöstä nousi tavoite oppia hyödyntämään tutkimusta osana työelämälähtöistä laatutyötä. Projektiluontoista työskentelytapaa, johon olennaisena osana kuuluvat työn suunnittelun, toteuttamisen ja raportoinnin vaiheet, käytetään nykyisin yleisesti myös sosiaali- ja terveysalalla. Tavoitteenamme oli perehtyä tutkimustyön asettamiin vaatimuksiin ja prosessin etenemiseen liittyviin seikkoihin sekä oppia tuottamaan luotettavaa tietoa käyttämällä reflektiivistä, kehittävää ja tutkivaa työotetta.

Tavoitteenamme oli lisäksi syventää tietämystämme vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa. Tämä edellyttää ymmärryksen laajentamista yksilön ja yhteiskunnan

suhteesta ja kehittymistä erilaisten teoreettisten näkökulmien jäsentämisessä ja analysoimisessa. Pitkällä aikavälillä tiedon lisääntymisen ansiosta valmiutemme kohdata erilaisia perheitä ja vastata asiakaslähtöisesti tuen tarpeisiin kehittyä.

4.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka taustalla on fenomenologis-hermeneuttinen tieteenfilosofia. Koska tutkimme perhekuntoutuksessa olleiden vanhempien omakohtaisia kokemuksia ja haluamme tutkimuksemme avulla tuoda heidän näkökulmansa ja äänensä kuuluviin, on laadullinen tutkimustapa perusteltu.

Hirsjärven, Remeksen & Saajavaaran mukaan yksi laadullisen tutkimuksen kriteereistä on se, että tutkija ei määrää, mikä on tärkeää. Emme siis pyri tutkimuksellamme testaamaan valmiita teorioita tai hypoteesejä, vaan otamme aineiston monitahoiseen ja yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja tulkitsemme sitä ainutlaatuisena. Laadullisen tutkimuksen ominaisuudet näkyvät tutkimuksessamme lisäksi siinä, että keräsimme tiedon ihmisiltä laadullista aineistonhankintametodia käyttäen, kohdejoukon tarkoituksenmukaisesti valiten. Myös joustavuus on tyypillistä laadulliselle tutkimukselle. (2009, 126, 161, 164.) Tutkimuksemme kannalta joustavuus merkitsee sitä, että joitakin tutkimuksen tekemiseen liittyviä yksityiskohtia on voitu toteuttaa tutkimusprosessin kuluessa toisin kuin ne on tutkimussuunnitelmaan kirjattu.

Fenomenologiassa tutkitaan yksilön kokemuksia, jotka muototutuvat hänen antamiensa merkitysten mukaan. Tutkimuksessamme fenomenologia tulee esiin tutkiessamme vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta. Tutkimuksen kohteena ovat nimenomaan ne merkitykset, joita vanhemmat kokemuksilleen antavat, eivät niinkään universaalit yleistyksiset. Hermeneutiikka puolestaan pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään noita merkityksiä. Pyrimme siis haastattelijoina löytämään haastateltavien ilmaisuista mahdollisimman oikean tulkinnan. (Laine 2010, 28–32.)

4.3 Tutkimusmenetelmä

Käytimme tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Koska tutkimme nimenomaan vanhempien omakohtaisia kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa, suoritimme haastattelut yksilöhaastatteluina (Vilkkä 2005, 101). Yksilöhaastatteluilla halusimme varmistaa, että haastateltavat saivat mahdollisuuden tuoda omia kokemuksiaan arkaluontoisesta vanhemmuuden aiheesta esille vapaasti, ilman puolison tai ryhmän läsnäoloa ja mahdollista vaikutusta vastauksiin (Hirsjärvi ym. 2009, 205, 211).

Teemahaastattelun käyttäminen oli perusteltua siksi, että olemme haastattelijoina kokemattomia. Ennalta laadittu teemarunko auttoi meitä viemään haastattelutilannetta eteenpäin toimimalla eräänlaisena muistilistana (Hirsjärvi ym. 2009, 208). Haastatteluteemoja olivat vanhemmuuteen saatu tuki huoltajan, rakkauden antajan, elämän opettajan, ihmissuhdeosaajan ja rajojen asettajan roolissa (liite 1). Teemat johdimme Vanhemmuuden roolikartasta®, joka edustaa ymmärrystämme vanhemmuudesta. Vanhemmuuden roolikartta® on Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa yksi merkittävä keino ohjata ajattelua vanhemmuudesta ja arvioida vanhemmuutta. Sitä hyödynnetään kaikkien perhekuntoutukseen osallistuvien vanhempien kanssa työskenneltäessä (Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen henkilökunta 4.1.2012, keskustelu). Myös sen vuoksi teemojen muodostaminen Vanhemmuuden roolikartasta® oli johdonmukaista.

Varmistaaksemme tutkimuksemme kannalta merkityksellisen aineiston saamisen, perehdyimme tarkoin Vanhemmuuden roolikartan® roolien sisältöön ja varauduimme haastattelutilanteissa esittämään rooleihin liittyviä lisäkysymyksiä. Yksi teemahaastattelun käyttämisen eduista on sen haastattelijalle tarjoama haastattelukohtainen jouston mahdollisuus suhteessa kysymysten esitysjärjestykseen, niiden uudelleen muotoiluun sekä haastattelua syventävien lisäkysymysten esittämiseen (Hirsjärvi ym. 2009, 205–206, 208; Tuomi & Sarajärvi 2006, 76–78).

Joustava kysymysten käyttö lisää Hirsjärven ym. (2009, 205, 211) mukaan myös haastattelun sujuvuutta. Havaitimme tämän haastatteluita tehdessämme, sillä kukin haastateltava kertoi kokemuksistaan omalla yksilöllisellä tavallaan. Jotkut kuvasivat kokemuksiaan pelkän haastatteluaiheen innoittamana monisanaisesti ja laveasti, toisille tarvittiin teeman esittämisen lisäksi yksityiskohtaisiin kysymyksiin vietyä haastattelua.

4.4 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Keräsimme tutkimusaineiston haastattelemalla Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa olevia vanhempia. Kuten kvalitatiivisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, valitsimme kohderyhmän tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Koska tutkimuksemme kannalta tarkoituksenmukaista on tuoda esiin vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa mahdollisimman avoimesti ja monipuolisesti, soveltuiivat tutkimukseemme kaikki Nuorten Ystävien perhekuntoutusjakson loppupuolella olleet vanhemmat.

Saimme apua tutkimuksestamme tiedottamiseen yhteistyökumppaniltamme. Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen ohjaajat jakoivat perhekuntoutuksessa olleille vanhemmille laatimamme kirjeen (liite 2), jossa kerromme tutkimuksestamme ja tiedustelemme vanhempien halukkuutta osallistua haastatteluun. Ne, jotka halusivat osallistua tutkimukseen, allekirjoittivat kirjeen suostumusosan ja palauttivat kirjeen vastaavalle ohjaajalle. Vastaava ohjaaja luovutti palautetut kirjeet myöhemmin meille.

Asetimme tavoitteeksemme saada tutkimukseen vähintään neljä haastateltavaa riittävän aineiston varmistamiseksi. Aikaresurssien vuoksi määrittelimme enimmäismääräksi viisi haastattelua. Tutkimukseen ilmoittautui viisi vanhempaa ja otimme heidät kaikki mukaan tutkimukseen. Yksi tutkimukseen suostumuksensa antaneista vanhemmista perui osallistumisensa ennen sovittua haastattelua, mutta perhekuntoutuksen vastaava ohjaaja pyysi hänen tilalleen uuden haastateltavan. Vastaava ohjaaja toimi myös koordinaattorina käytännön järjestelyissä sovittamalla haastattelut sekä vanhempien että meidän aika-tiloihin. Haastattelut järjestyivät lopulta kahden eri viikon ajalle. Haastattelupäiviä oli yhteensä neljä, eli haastatteluja teimme yhtä päivää lukuun ottamatta yhden päivässä.

Nuorten Ystävien henkilökunta osoitti käyttöömmme sopivan haastattelutilan, joka oli kunakin haastattelupäivänä tyhjillään oleva, perheiden kuntoutusjakson aikaiseen asuun tarkoitettu rivitalo huoneisto. Käytössämme olleet tilat olivat rauhallisia eikä yhdenkään haastattelun aikana ilmennyt ulkopuolisia häiriötekijöitä. Se edesauttoi hyvän kontaktin luomista haastateltaviin, mikä on Hirsjärven & Hurmeen (2008, 74–75) mukaan teemahaastattelun edellytys. Yhdessä haastattelussa haastateltava oli kiireinen, mikä saattoi vaikuttaa haastattelun kulkuun.

Ajankäytössä otimme huomioon sekä ennen haastattelua että sen jälkeen käytettävän ajan. Rennon ilmapiirin luomiseksi juttelimme kahvittelun lomassa haastateltavien kanssa ennen varsinaiseen haastatteluun siirtymistä. Keskustelimme tutkimuksestamme vanhemmille osoitetun kirjeen pohjalta. Varmistimme, että haastateltavat olivat tietoisia tutkimuksemme tarkoituksesta ja siitä, mihin haastatteluaineistoa käytetään. Tarkistimme lisäksi vanhempien osallistumishalukkuuden ja korostimme, että haastateltavien henkilöllisyys ei tule tutkimuksessa esille ja heillä on oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä tahansa prosessin vaiheessa.

Kuten Hirsjärvi & Hurme (2008, 74–75) ohjeistavat, varasimme haastattelujen jälkeen aikaa käydä vapaamuotoista keskustelua haastateltavien kanssa, sillä teemahaastattelun ja erityisesti tutkimusaiheemme henkilökohtaisen luonteen vuoksi ei tuntunut sopivalle lopettaa haastattelua kylmästi silloin, kun olimme saaneet haastattelun nauhalle. Jokaisen haastattelun jälkeen haastateltavan poistuttua keskustelimme keskenämme haastattelun herättämistä ajatuksista, pohdimme omaa toimintaamme ja arvioimme onnistumistamme.

Koska olimme haastattelijoina ensikertalaisia, sovimme ennen ensimmäistä haastattelua toimivamme siinä tasaveroisina haastattelijoina. Tapa osoittautui meille sopivaksi ja siitä muodostui luonteva käytäntö, jota noudatimme kaikissa haastatteluissa. Näin toimien pystyimme hyödyntämään kahden tutkijan läsnäolon eikä haastatteluihin syntynyt haastattelijasta johtuvia taukoja. Muutaman kerran aloimme puhua yhtä aikaa. Tilanteet olivat kuitenkin yksittäisiä eivätkä häirinneet haastatteluiden kulkua. Ne saattoivat pikemminkin vapauttaa haastattelutilanteen tunnelmaa.

Haastattelujen kesto vaihteli 28 minuutista 61 minuuttiin, ja nauhoitettua aineistoa kertyi yhteensä noin 195 minuuttia. Tallensimme haastattelut haastateltavien luvalla Oulun seudun ammattikorkeakoululta lainaamalla nauhurilla. Haastattelujen tallentaminen mahdollisti haastattelujen sujuvuuden ja pystyimme kirjoittamisen sijaan keskittymään haastateltavan kuuntelemiseen. Hirsjärvi & Hurme toteavat, että nauhoittamisen avulla kommunikaatiotilanteesta saadaan lisäksi säilytettyä olennaisia seikkoja kuten äänenkäyttöä sekä taukoja. Haastattelun tallentaminen on välttämätöntä myös aineiston jatkokesittelyn vuoksi. (2008, 92.) Opettelimme nauhurin käytön ennen ensimmäistä haastattelua ja varmistimme sen toimivuuden vielä ennen jokaista haastattelua.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksemme aineisto koostuu viidestä haastattelusta, jotka on nauhoituksen jälkeen litteroitu eli kirjoitettu tekstimuotoon. Teimme litteroinnin sanasta sanaan haastateltavien puhetta muuttamatta tai muokkaamatta, sillä litteroinnin tarkkuus vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen (Vilka 2005, 115–116). Litteroinnin jälkeen kuuntelimme vielä jokaisen haastattelun, ja samalla seurasimme kirjoitettua tekstiä varmistaaksemme litteroinnin oikeellisuuden. Merkitsimme litteroinnin yhteydessä epäselviksi jääneet yksittäiset sanat tai kohdat kysymysmerkillä. Litteroitua aineistoa syntyi yhteensä 92 sivua.

Huolellinen litterointi antoi meille mahdollisuuden tutustua tutkimusaineistoon. Vilkan (2005, 115–116) mukaan litterointi synnyttää tutkijoiden ja tutkimusaineiston välille vuoropuhelun, josta on hyötyä tutkimuksen edetessä analysointivaiheeseen. Aineiston analyysillä pyritään luomaan saadusta aineistosta tiivistetyssä ja yleisessä muodossa oleva sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusaineistomme analyysi perustuu teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Päädyimme siihen, koska se sallii teoria-tiedon käyttämisen tukena aineiston analysoinnissa sekä raportoinnissa. Analyysiä ohjaava aikaisempi teorian tieto ei kuitenkaan ole teoriaa testaava, vaan pikemminkin uusia näkökulmia avaava. Etenimme aineistoa analysoidessamme aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa linkitys tutkimuksen viitekehykseen korostui. Tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit, joita tutkijoina pyrimme yhdistelemään toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 98–101, 110.)

Aloitimme litteroidun aineiston työstämisen tulostamalla aineiston ja lukemalla sitä useaan kertaan. Aineistosta kokonaiskuvan saatuaamme leikkasimme tulosteista erilleen tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä ilmaisuja. Nimesimme ilmaisut ja ryhmittelimme ne viidelle pahville Vanhemmuuden roolikartan® roolijakoa noudattamalla. Palasimme litterointivaiheessa epäselviksi jääneisiin kohtiin ja tarkistimme, sisältyykö niihin jotain tutkimustehtävämme kannalta olennaista tietoa. Totesimme, että ne eivät olleet tutkimuksemme kannalta merkityksellisiä. Tässä vaiheessa myös muu tutkimuksemme kannalta merkityksetön aineisto karsiutui käsittelystä. Työskentelymme noudatteli teoriaohjaavaan sisällönanalyysin eri vaiheita, joita Tuomen & Sarajärven mukaan ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Redusoinnissa aineisto pelkistetään karsimalla

tutkimuksen kannalta epäoleellinen informaatio pois. Pelkistäminen voi tapahtua tiedon tiivistämisenä tai osiin pilkkomisenä. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. (2006, 110–113.)

Kirjoitimme ensimmäisen version tuloksista Vanhemmuuden roolikartan® roolijaon mukaisesti. Tällöin pääluokiksi muodostuivat huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Totesimme kuitenkin, että kyseinen jaottelu ei ollut toimiva, koska siihen sisältyi paljon päällekkäisyyksiä.

Aloitimme roolijaon mukaisesti luokitellun aineiston läpi käymisen uudelleen leikattuja, nimettyjä ilmaisuja käsittelemällä. Etsimme ilmaisuista yhtäläisyyksiä ja tarkistimme, että aikaisemman luokittelun yhteydessä karsimamme aineisto ei sisältänyt tutkimuksemme kannalta mitään oleellista, jonka olisimme jättäneet ottamatta huomioon. Ryhmittelimme nimettyjä ilmauksia uudelleen ja annoimme aineiston puhua. Aineistosta nousi lopulta selkeästi esiin viisi teemaa, joista muodostimme pääluokat. Pääluokat ovat **kuntoutuspaikan tarjoamat puitteet, perheen mukanaolo, työntekijöiden ammatillisuus, vertaistuki ja turvallinen tulevaisuus**. Kuntoutuspaikan tarjoamat puitteet -pääluokan alle muodostui kaksi yläluokkaa, jotka ovat vanhemman hyvinvoinnin vahvistuminen sekä asumisjärjestelyt. Pääluokan perheen mukanaolo muodostavat yläluokat perheen sisäinen vuorovaikutus sekä parisuhteen työstäminen. Työntekijöiden ammatillisuus -pääluokan jaoimme yläluokkiin työntekijöiden asenne sekä työntekijöiden osaaminen. Yläluokat vertaistukiryhmät ja yhteisöllisyys muodostuivat pääluokan vertaistuki alle. Turvallinen tulevaisuus -pääluokka johdettiin suoraan alaluokista. Pääluokkia yhdistävä käsite on vanhemmuuden tukeminen. Aineiston luokittelusta teimme analyysikaavion (liite 3).

4.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksemme luotettavuuskysymykset liittyvät meihin tutkijoina, keräämäämme aineistoon ja käyttämiimme tutkimusmenetelmiin sekä saatujen tutkimustulosten esittämiseen. Olimme tutkijoina vastuussa tutkimuksen suorittamisesta ja luotettavuuden toteutumisesta prosessin jokaisessa vaiheessa. Luotettavuuden varmistamiseksi palasimme säännöllisesti alkuperäiseen haastattelumateriaaliin, jotta aineiston todellinen luonne pysyi koko ajan kirkkaana mielessä. (Lukkarinen 2003, 157.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole osoitettu yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta on hyvä arvioida kokonaisuutena ja kiinnittää erityistä huomiota sen johdonmukaisuuteen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135.) Yleisinä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä voidaan kuitenkin pitää tutkimuksen totuusarvoa, sovellettavuutta, pysyvyyttä sekä neutraalisuutta (Lincoln & Guba 1985, 290). Toisaalta nekkään eivät sellaisinaan sovellu ja riitä kuvaamaan ja arvioimaan fenomenologisia piirteitä sisältävän tutkimuksen luotettavuutta. Tämän tutkimuksen luotettavuutta on lisätty arvioimalla myös tutkimusprosessin johdonmukaisuutta ja reflektointia. (Lukkarinen 2003, 154.)

Tutkimuksen totuusarvo kuvaa sitä, miten hyvin tutkija on onnistunut tavoittamaan tutkittavan todellisuuden (Metsämuuronen 2006, 200). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa oletetaan, että näitä todellisuuksia voi olla useita. Lähtökohtana on, että objektiivisen totuuden sijasta tutkimus tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä. (Grönfors 1982, 177–178.) Olemme pyrkineet lisäämään tutkimuksemme totuusarvoa litteroimalla yksilöhaastattelut sanatarkasti ja käyttämällä tulosten raportoinnissa suoria lainauksia aineistosta, millä varmistamme haastateltavien kokemusten esiin tuomisen siten kuin he ovat ne tarkoittaneet. Totuusarvoa, jota Eskola & Suoranta (1996, 167) kuvaavat myös käsitteellä uskottavuus, pyrimme lisäämään varmistamalla haastattelutilanteissa yhteisen ymmärryksen syntymisen käsitellyistä ilmiöistä. Tätä edesauttoi hyvä valmistautuminen ja perehtyminen teema-alueisiin. Haastatteluissa tuli eteen tilanteita, joissa haastateltava selvästi ymmärsi kysymyksen eri tavalla kuin olimme sen tarkoittaneet. Esimerkiksi vanhemmuuden eri osa-alueiden lähestyminen Vanhemmuuden roolikartan® mukaisesti oli osalle haastateltavista vierasta ja sekoittui esimerkiksi parisuhteen eri roolien toteutumisen pohdintaan. Keskustelun avulla sekä tarkentavia kysymyksiä tekemällä yhteisen ymmärryksen löytyminen ja haastateltavien todellisuuden tavoittaminen mahdollistui, ja saimme kerättyä laajan ja monipuolisen tutkimusaineiston.

Totuusarvoa varmistaa myös se, että tutkija tuntee tutkittavan kontekstin esimerkiksi työkokemuksen ja opiskelun kautta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136). Tutkimuksesamme tie tutkimuskontekstiin eteni työharjoittelujen viitoittamana sekä suuntaamalla opintoja muun muassa perhetyön ja lastensuojelun sekä mielenterveys- ja päihdetyön alueille ja tutustumalla monipuolisesti alan kirjallisuuteen tutkimusprosessin eri vaiheissa. Laineen mukaan tutkija ei voi muodostaa tulkintoja ja niistä johtopäätöksiä välittö-

mästi tulokset saatuaan. Tärkeä osa tutkimusprosessia on tutkijan ymmärryksen syvennyminen ja rakentuminen rauhassa esiymmärryksen ja teoreettisen tiedon omaksumisen kautta. Meille tutkijoille tutkimuksen tekeminen rauhalliseen tahtiin on ollut tarpeellista ja mahdollistanut palaamisen säännöllisin väliajoin alkuperäisen aineiston ja teoreettisen viitekehysten tarkasteluun. Tutkimuksellisen dialogin muodostuminen tutkimusaineiston kanssa on yksi tutkimuksen luotettavuutta lisäävä seikka. (2010, 36.)

Ennen tämän tutkimuksen käynnistymistä meillä ei ole ollut yhteyksiä Nuorten Ystävien perhekuntoutukseen, joten meille ei ollut ehtinyt muodostua ennakkokäsityksiä esimerkiksi siellä käytettävien menetelmien toimivuudesta. Aiheena Nuorten Ystävien perhekuntoutus ei ollut meille liian läheinen, joten pystyimme kuulemaan haastateltavien viestin neutraalisti. Neutraalisuus luotettavuuden kriteerinä tarkoittaa tutkijan neutraalia lähestymistapaa tutkimustuloksiin (Soininen 1995, 123). Toisaalta, kvalitatiivista tutkimusta tehdessään, tutkija ei voi sanoutua irti omista arvolähtökohdistaan, koska siihen, miten tutkija ymmärtää tutkittavan ilmiön, vaikuttavat hänen arvonsa, asenteensa ja kokemuksensa (Hirsjärvi ym. 2009, 161).

Aineisto puhutteli meitä välillä voimakkaasti. Olemme useissa eri yhteyksissä keskustelleet omista arvoistamme ja ennako-oletuksistamme ja tiedostaneet niiden olemassaolon. Tutkimuksemme kannalta luotettavuutta onkin lisännyt kahden tutkijan mukanaolo, koska se toi tarkkuutta tutkimuksen tekemiseen kaikissa sen vaiheissa. Esimerkiksi haastattelutilanteissa pystyimme paremmin kiinnittämään huomiota eri asioihin ja siten saamaan kokonaisvaltaisemman kuvan vanhempien kokemuksista. Lisäksi jokaisen haastattelun jälkeen jäimme vielä keskustelemaan haastattelun kulusta ja pohtimaan, mitä voisimme jatkossa tehdä toisin. Avoimen ja rehellisen reflektoinnin kautta olemme pyrkinneet minimoimaan ennakkokäsitystemme vaikutuksen tutkimustuloksiin, aineiston analyysiin ja johtopäätösten tekemiseen ja olemme mielestämme onnistuneet siinä hyvin. Tutkijan rooliin sisältyy subjektiviteetin ohella vastuu objektiivisuuden säilymisestä suhteessa tutkimuksen raportointiin; tutkija tekee tutkimusta omalla persoonallaan, mutta neutraalin otteen säilyttäminen tutkimuksen löydöksiä kohtaan on tärkeää (Lincoln & Guba 1985, 299–300).

Yksi tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä asia on sovellettavuus, ja meidän on tutkijoina arvioitava, missä määrin saamamme tulokset ovat siirrettävissä tai sovellettavissa toi-

seen, samanlaiseen perhekuntoutuksen kontekstiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Toisaalta Lincolnin & Guban mukaan tutkija ei voi yksin tehdä näitä johtopäätöksiä, vaan vastuu tutkimuksen sovellusarvosta jää suureksi osaksi tutkimuksen hyödyntäjille. Tässä tutkimuksessa sovellettavuus tai siirrettävyys luotettavuuskriteerinä ei mielestämme toteudu, koska tutkimus on sidoksissa haastattelutilanteisiin, jokaisen haastateltavan ainutlaatuiseseen elämään ja omakohtaisiin kokemuksiin heidän vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa. Haastateltavien subjektiiviset kokemukset eivät siis ole sovellettavissa vastaavaan ilmiöön toisenlaisissa oloissa. (1985, 296–298.)

Pysyvyyden kriteerillä puolestaan tarkoitetaan tutkimukseen liittyvää käyttövarmuutta eli tutkimuksen toistettavuutta samassa ryhmässä siten, että tulokset pysyvät samoina (Metsämuuronen 2006, 201). Tässä tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua, jossa kysymykset ovat olleet luonteeltaan avoimia ja puoliaivoimia. Avoimiin kysymyksiin vastattaessa täysin samanlaisten vastausten toistuminen toisessa tutkimuksessa on mahdotonta. Toisaalta voidaan olettaa, että toistettaessa tutkimus, sisältäisi saatu aineisto tämän tutkimuksen tulosten kaltaisia vastauksia.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen totuusarvo, sovellettavuus, pysyvyys ja neutraalisuus palautuvat viime kädessä kaikki tutkimusprosessin huolelliseen raportointiin, jonka avulla lukijan on mahdollista seurata tutkimuksen kulkua, tehdä omia johtopäätöksiään aineistosta ja tuloksista sekä arvioida niiden luotettavuutta. Tutkimuksen eri vaiheiden seikkaperäinen, selkeä ja totuudenmukainen raportointi tekee prosessista avoimen ja läpinäkyvän (Hirsjärvi ym. 2009, 232; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 131).

Johdonmukaisuuteen luotettavuuden kriteerinä sisältyy pyrkimys tutkimuksen metodologian, teoreettisen viitekehyksen, aineiston hankintatavan, analyysimenetelmän ja raportointitavan väliseen selkeään yhtenäisyyteen (Lukkarinen 2003, 155). Tässä tutkimuksessa lukijoiden mahdollisuuteen hahmottaa tutkimuksen kulku ja kokonaisuus olemme vaikuttaneet lisäämällä analyysikaavion (liite 3) selkiyttämään aineiston tulkinnan eri vaiheita ja päätymistä saatuihin tutkimustuloksiin. Tutkimuksemme läpinäkyvyyttä on lisätty raportoimalla sen eri vaiheet mahdollisimman tarkasti ja johdonmukaisesti. Tätä raportointivaihetta on tukenut päiväkirja, johon olemme säännöllisesti kirjanneet tutkimuksen kulkuun liittyviä valintojamme ja päätöksiämme. Siihen on ollut myös

tärkeää palata tutkimusprosessin reflektoinnissa eli pohtiessamme perusteluja tekemillemme valinnoille (Hirsjärvi ym. 2009, 231–233). Tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa kriittisellä ja arvioivalla työotteella (KvaliMOTV 2012, hakupäivä 22.10.2012). Kriittistä arviointia olemme tehneet reflektoidulla toimintaamme tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Reflektointia on edesauttanut kahden tutkijan mukanaolo tuomalla tutkimuksen tekemiseen laajempia näkökulmia ja vaihtoehtoisia ajattelutapoja. Lisäksi itsessä heränneitä vaikeita tunteita ja ajatuksia on voitu käydä yhdessä läpi siten, että niiden vaikutus ei heijastunut tutkimuksen tekemiseen. Tutkijoiden avoin ja toisen näkemyksiä kunnioittava yhteistyö on itsessään mahdollistanut myös sellaisten, toisen toimintaan tai sanomisiin liittyvien seikkojen esiin tuomisen, jotka olisivat saattaneet vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen.

4.7 Tutkimuksen eettisyys

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkijoina noudatamme tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa hyvää tieteellistä käytäntöä, johon kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Raportoinnissamme tämä näkyy erityisesti toisten tekemien tekstien kunnioittamisena, kun osoitamme lainaamamme tekstin ja asiasisällöt asianmukaisin viite- ja lähdemerkinnöin, sekä siinä, että raportoimme tutkimuksemme eri vaiheet totuudenmukaisesti. (Kananen 2008, 26, 135–136.) Olemme perehtyneet myös opetusministeriön asettaman Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2010, 3) ohjeisiin ja pyrimme toimimaan niiden mukaisesti. Lisäksi ohjenuorana tutkimuksessamme kulkee Ammattieettisen lautakunnan määrittämät sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet (Arki, arvot, elämä, etiikka 2009, 4–34).

Vanhemmuus ja viranomaisten siihen puuttuminen on hyvin henkilökohtainen ja arkaluontoinen asia. Meidän on täytynyt tutkijoina tiedostaa omat aiheeseen liittyvät ennakkokäsityksemme ja nähdä jokaisen haastateltavamme tilanne ainutlaatuisena, hänen yksilöllisyyttään ja ihmisarvoaan kunnioittaen. Meidän on täytynyt ottaa huomioon roolimme haastateltavan näkökulmasta, ja vaikka emme ole tehneet terapiatyötä, on tärkeää, että olemme noudattaneet sosiaalialalla tehtävän asiakastyön periaatteita. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20; Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009, 190; Arki, arvot, elämä, etiikka 2009, 5–7.) Tätä osaamista on tukenut erityisesti se, että sosiono-

miopintomme ovat loppuvaiheessa, ja meille on ehtinyt kertyä tietoja ja taitoja erilaisista sosiaalian työtehtävistä.

Tutkittaessa ihmisten arkaluonteisia kokemuksia on tärkeää välttää aiheuttamasta henkisiä, sosiaalisia ja taloudellisia vahinkoja tutkittaville. Tällaiset vahingot voivat olla mahdollisia, mikäli tutkittavilta saatuja tietoja luovutetaan tai ne joutuvat väriin käsiin. Henkisen vahingon välttämiseen kuuluu myös tutkittavien kunnioittaminen vuorovaikutustilanteessa ja aihepiirin käsittelyn tai haastattelun lopettaminen silloin, jos tutkittava kokee tilanteen epämiellyttäväksi. Eettisyyden arviointi ulottuu tutkimuksen raportointiin, jossa tulokset tulee kertoa siten, että ne eivät leimaa tutkittavien edustamaa ryhmää, vaikka yksittäisiä tutkittavia ei voisikaan tutkimuksesta tunnistaa. (Kuula 2006, 62–63, 138–139.) Huolehdimme tutkimuksen eettisyydestä varmistamalla, että tutkimusaineisto oli ainoastaan meidän käytettävissämme. Haastatteluiden litteroinnin ja analysoinnin yhteydessä käytimme nimien sijasta numeroita (1, 2 ja niin edelleen) erottamaan haastateltavat toisistaan, mikä tuki haastateltavien anonymiteetin toteutumista (Soininen 1995, 131). Tutkimuksen valmistuttua hävitimme nauhat ja muut haastattelumateriaalit. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jolloin tutkittavat saivat itse päättää, mitkä asiat nousivat keskustelussa esille. Heille annettiin myös mahdollisuus lopettaa sellaisista asioista kertominen, jotka he kokivat kiusallisiksi. Vanhemmuuden moninaisuutta kunnioittamalla tutkimusraportissa tuodaan esille vanhempien kokemukset siten, kuin he ovat ne haastatteluissa halunneet meille kertoa.

Tutkiessamme ihmisiä, tutkimuksen eettisyyteen sisältyy yksilön yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen (Kuula 2006, 64–65). Huomioimme yksityisyydensuojan ja luottamuksellisuuden sekä Nuorten Ystäviltä että perhekuntoutuksen asiakkailta saamamme tiedon kohdalla. Nuorten Ystävien edustajien toiveesta tutkimuksessamme ei tuoda esille perhekuntoutusyksikön tarkkaa nimeä eikä selosteta seikkaperäisesti siellä käytettäviä työmenetelmiä. Näin toimiessamme varmistamme myös haastatteluun osallistuneiden vanhempien anonymiteetin.

Haastateltavien anonyymiys ei kuitenkaan täysin toteutunut tutkimuksemme kaikissa vaiheissa käytännönjärjestelyihin liittyvistä syistä. Koska haastatteluihin suostumuksensa antaneet palauttivat lomakkeen allekirjoitettuna perhekuntoutuksen vastaavalle ohjajalle, tiesi hän, keitä vanhempia tutkimukseemme osallistui. Myös haastattelupäivinä

työssä olleet työntekijät tiesivät, kuka vanhemmista osallistui haastatteluun, sillä haastattelu oli merkitty vanhemman päiväohjelmaan. Olemme kiinnittäneet tähän asiaan erityistä huomiota tutkimuksen analysointi- ja raportointivaiheessa, jotta yksittäisen vanhemman antamat vastaukset eivät ole tunnistettavissa. Raportissa käyttämässämme suorissa lainauksissa olemme sen vuoksi muuttaneet sanat äiti ja isä sanaksi vanhempi ja korvanneet lapsen nimen sanalla lapsi.

Tutkimuksen aiheen valinnassa eettisyyden toteutuminen edellyttää jonkun hyötyvän tutkimuksen avulla tuotetusta uudesta tiedosta (Kananen 2008, 133). Tutkimuksemme aihe on valittu työelämälähtöisesti, ja se tuottaa uutta tietoa Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijöille. Työntekijät voivat hyödyntää tietoa käyttämällä sitä työnsä kehittämiseen, jolloin tutkimuksestamme hyötyvät pitkällä tähtäimellä myös Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen asiakkaat. Tutkimustulokset voidaan niitä soveltamalla viedä myös toisiin perhekuntoutusyksiköihin.

Eettisesti toimiminen edellyttää, että haastateltavilta pyydetään haastatteluun kirjallinen suostumus ja samalla varmistetaan heidän ymmärtävän, mihin tarkoitukseen haastatteluä käytetään. Haastateltavien osallistumisen on oltava vapaaehtoista, ja heillä on oikeus sanoutua irti tutkimuksesta missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. (Hirsjärvi ym. 2009, 25; Soininen 1995, 130.) Tässä tutkimuksessa toimittiin edellä kuvatulla tavalla. Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa olleille vanhemmille osoitetussa kirjeessä kerroimme tutkimuksen tarkoituksesta ja tehtävästä sekä haastattelujen nauhoittamisesta. Lisäksi tutkimukseen halukkailta pyydettiin kirjallinen suostumus. Nämä asiat toistettiin ennen haastattelua varmistamalla, että vanhempi oli ymmärtänyt saatekirjeemme sanoman oikein. Samalla kerroimme haastateltavien oikeudesta vetäytyä tutkimuksesta niin halutessaan. Tutkimuksemme eettisyyttä lisää myös se, että otimme huomioon tutkimuksen tekemiseen liittyvät lupakäytännöt, ja laadimme ennen haastatteluiden aloittamista yhteistyösopimuksen (liite 4) Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen ja Oulun seudun ammattikorkeakoulun kanssa.

Tutkimuksen eettisyyteen sisältyy myös tietojen käyttäminen ainoastaan luvattuun tarkoitukseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan hyödyntää opinnäytetyömme ohella tutkimusluvan mukaisesti yhteistyökumppanimme Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen toiminnan kehittämisessä. Lisäksi toimi-

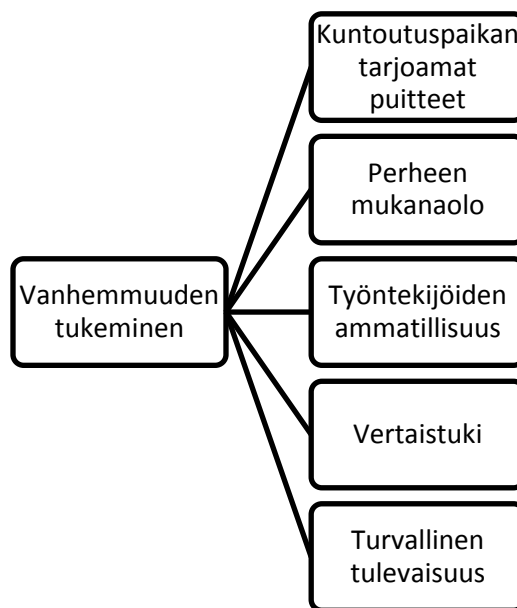
tamme valmiin tutkimuksen haastateltavillemme yhteistyökumppanimme kautta, jolloin myös tutkimukseen osallistuneilla on mahdollisuus lukea raportti.

Eettisyyden toteutuminen on yksi tutkimuksen laadun mittari ja asia, johon tutkija säännöllisesti törmää ja joutuu ottamaan kantaa tutkimuksen edetessä. Tämän tutkimuksen kulkuun on sisällytetty kriittinen eettinen pohdinta sen jokaisessa vaiheessa. Reflektointia on rikastuttanut kahden tutkijan tiivis yhteistyö, sekä avoin ja rehellisyyttä korostava työilmapiiri. Meillä on ollut todellinen tarve ja halu pohtia ääneen toimintamme tarkoituksenmukaisuutta ja oikeellisuutta sekä tulkintojemme todenperäisyyttä ja näkökulmiemme laajuutta. Tämä avoin vuoropuhelu on mahdollistanut tutkimuksemme eettisyyden kannalta olennaisten asioiden esiin nousemisen ja niihin vaikuttamisen niin tutkimuksen suunnittelu-, toteuttamis- kuin raportointivaiheessakin.

5 VANHEMMUUDEN TUKIJALAT

Tässä luvussa tarkastelemme tutkimuksen tuloksia kuvailemalla Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa olleiden vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta kuntoutusjaksolla. Olemme jaotelleet tutkimustulokset viiteen aineistosta nousseeseen pääluokkaan (kuvio 1). Pääluokkien alle olemme sisällyttäneet tarkentavia yläluokkia. Jokaisen luvun alkuun olemme koonneet kyseisestä tuloksesta tiivistetyssä muodossa olevan yhteenvedon. Yläluokkien muodostumista havainnollistamme kuvioden 2–10 avulla. Tällä tavoin johdattelemme lukijan tulosten tarkempaan tarkasteluun.

Aluksi kuvailemme, miten perhekuntoutuspaikka on omalta osaltaan luonut puitteet kuntoutumiselle. Tämän jälkeen käsittelemme perheen mukanaolon merkitystä vanhemman voimaantumisen ja perheen vuorovaikutuksen muuttumisessa. Lisäksi käymme läpi haastatteluista esiin nousseita vanhempien ajatuksia työntekijöiden, vertaistuen ja yhteisöllisyyden merkityksestä kuntoutumisessa. Lopuksi tarkastelemme ohjatun ja tuetun tulevaisuudensuunnittelun roolia vanhemmuuden tukemisessä. Käytämme aineistosta poimittuja suoria lainauksia kuvaamaan vanhempien kokemuksia konkreettisesti. Lainaukset on kirjoitettu kursiivilla, ja niissä on käytetty lainausmerkkejä.

KUVIO 1. Vanhemmuuden tukemisen pääluokat

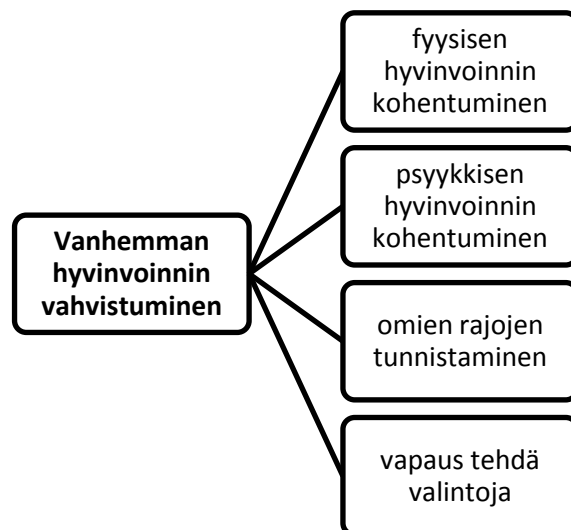
5.1 Kuntoutuspaikan tarjoamat puitteet

Vanhempien mukaan perhekuntoutuksessa heidän vanhemmuuttaan on tukenut jo se, että toiminta tapahtuu oman kodin ja normaalin elinpiirin ulkopuolella. Kuntoutusyksikössä kuntoutumista häiritsevät ulkopuoliset seikat on pyritty minimoimaan, jolloin toiminnan on koettu antavan mahdollisuuden suunnata ajatuksensa ja voimansa omaan ja perheen hyvinvointiin; yhdessä olemiseen, tekemiseen ja kehitykseen. Etääntyminen omasta kodista on auttanut vanhempia lisäksi näkemään selkeästi oman tilanteensa ja elämään jo kuuluvat hyvät, säilyttämisen arvoiset asiat.

Kuntoutusjaksolla omassa asunnossa asumisen nähtiin luovan jokaiselle turvalliset puitteet perhe-elämän harjoitteluun. Turvallisuudentunteeseen vaikutti turvalliseksi koetun ympäristön lisäksi tieto siitä, että kokonaisvaltaista tukea ja apua on tarvittaessa saatavilla milloin tahansa.

5.1.1 Vanhemmuuden avaimet omasta hyvinvoinnista

Vanhemman hyvinvoinnin vahvistuminen -yläluokka muodostuu neljästä alaluokasta. Alaluokat ovat fyysisen hyvinvoinnin kohentuminen, psyykkisen hyvinvoinnin kohentuminen, omien rajojen tunnistaminen sekä vapaus tehdä valintoja (kuvio 2).

KUVIO 2. Vanhemman hyvinvoinnin vahvistuminen

Perhekuntoutuksessa vanhempien sekä psyykkiseen että fyysiseen hyvinvointiin saama kokonaisvaltainen tuki auttoi heitä löytämään ja palauttamaan omia voimavarojaan. Oman hyvinvoinnin nähtiin puolestaan heijastuvan suoraan vanhemmuuteen ja koko perheen hyvinvointiin. Kuntoutusjakson aikana vanhempien ymmärrys oman hyvinvoinnin merkityksestä ja vaikutuksesta perheen elämään lisääntyi, ja itsestä huolehtimisesta muodostuikin keskeinen tavoite kuntoutusjaksolle.

”Se mun vanhemmuuden tukeminen on ehkä tullu enemmän niinkö sen kautta, että minun hyvinvointia on tuettu, jollon mä jaksan olla lapselleni vanhempi.”

Vanhempien hyvinvoinnin lisääntyminen vaikutti konkreettisesti perheiden arkeen. Vanhemmat kuvasivat positiivisen muutoksen omassa jaksamisessaan näkyvän ja tunnutuvan helpottuneisuutena ja levottoman olotilan katoamisena. Rauhoittumisen johdosta vanhemmat kokivat olevansa pirteämpiä, toimintakykyisempiä ja tekevänsä asioita iloisemmin kuin aikaisemmin. He jaksivat keskittyä lasten kanssa tekemiseen paremmin kuin ennen. Läsnäolo lisääntyi.

”Tuo leikkiminen ja tuollanen, että paljo mielummin sitä ottaa nytten, että alkaa ite leikkimään ja ottaa sylliin enemmän ja sillai, että enemmän sillain niinku läsnä. Että ainahan mä oon ollu paikalla, mutta en välttämättä oo ollu ihan läsnä, ku on ollu ajatukset ihan muualla.”

Voimavarojen lisääntyessä perhekuntoutus on osoittanut vanhemmille uuden tavan nähdä itsensä suhteessa oman vanhemmuutensa haasteisiin. Vanhemmat ovat kuntoutuksessa kohdanneet omat ongelmansa ja tulleet tietoisiksi omista rajoistaan. He kokevat, että vastuun ohella heille on avautunut myös valinnanmahdollisuus. Sen johdosta he ovat nousseet toimenpiteiden kohteesta oman elämänsä subjekteiksi.

Vanhemmat kertoivat oman elämäntilanteensa äärelle pysähtymisen olevan välttämättömyyttä elämän suunnan muuttamiseksi. Nuorten Ystävien perhekuntoutusta kuvattiin paikaksi, jossa tällaisen pysähtymisen saattoi tehdä rauhassa ja turvallisesti. Pysähtymisen lisäksi vanhempien voimavarojen lisääntyminen ja se, että kuntoutuksessa keskityttiin jo tapahtuneiden asioiden käsittelyyn sijasta tulevaisuuteen, herätti vanhempien mukaan heissä myös halun muutokseen. Vanhemmat kertoivat kuitenkin ymmärtävänsä, että

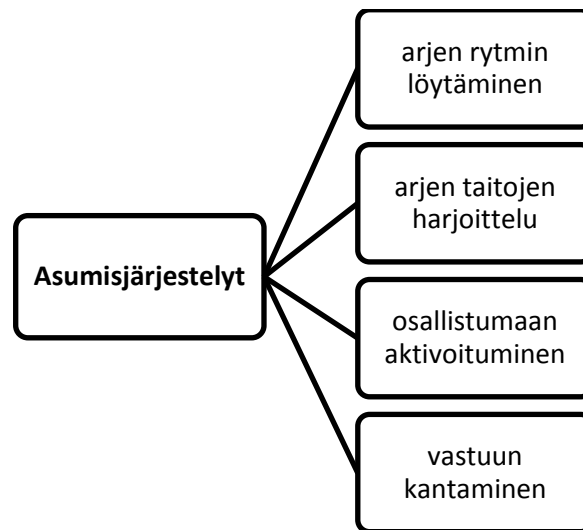
muutosten juurruttaminen pysyväksi toimintatavaksi vie aikaa, ja viime kädessä vastuu päätöksistä on heillä itsellään. Perhekuntoutuksen tehtävänä on avata tie muutokseen.

”Niin täällä, täällä voi turvallisesti niinkö pysähtyä miettimään sitä elämäntilannettaan. Miten tästä eteenpäin, mihin haluaa, mihin suuntaan haluaa mennä ja. Ei sitä mahollisuutta välttämättä oo tuolla ulkomaailmassa tavallisessa arjessa. Täällä se on.”

”Täällä annetaan ne työkalut siihen, että me voijaan ite laittaa niinkö se oma elämä kondikseen.”

5.1.2 Vanhemmuuden harjoittelukoti

Kuvio 3 kuvaa yläluokan **asumisjärjestelyt** muodostumista. Yläluokkaan sisältyvät alaluokat arjen rytmin löytäminen, arjen taitojen harjoittelu, osallistumaan aktivoituminen sekä vastuun kantaminen.

KUVIO 3. Asumisjärjestelyt

Asumista omissa asunnoissa pidettiin kuntoutumisen kannalta hyvänä ratkaisuna. Perheen kanssa asuminen mahdollisti lapsiperheen arjen löytämisen ja samalla esti hukkaamasta sitä. Sen koettiin toisaalta tarjoavan tilaisuuden ja toisaalta pakon harjoitella normaaliin lapsiperheen elämään liittyviä arjen taitoja mahdollisimman todellisissa oloissa, kuitenkin turvallisesti avun ja tuen ulottuvilla. Kuntoutusjakson aikana opittujen

taitojen arveltiin ja toivottiin siirtyvän jakson loputtua omaan kotiin. Vanhemmat nostivat juuri kodinomaisuuden tärkeäksi kuntoutumista edistäväksi asiaksi.

”Tää kodinomasuus, että me eletään niinkö omassa kojissa. - - Ku sen voi vaan siirtää kotia. Seinät muuttuu ja maisema. Muuten niinkö olosuhteet pyssyy samana. Kyllä se minun mielestä on tämän paikan yksi suurista semmosista eduista. - - Siinä on niin paljon, niin paljo niinkö hyvää tulee siitä, että meillä on nää omat asunnot.”

Vanhemmat kokivat saaneensa perhekuntoutuksessa tukea nimenomaan tarvitsemaansa arjen hallintaan. Tuki on ollut konkreettista, yhdessä tekemisen kautta välittyvää. Vanhemman kanssa on esimerkiksi siivottu ja maksettu laskuja. Arjen hallintaa on lisäksi tuettu antamalla vanhemmille mahdollisuus hoitaa perheen asioita kuntoutusjakson aikana kuntoutuspaikan ulkopuolella. Vanhemmat arvostivat suuresti tällöin kuntoutuspaikasta tarjottua lastenhoitoapua.

Perhekuntoutus pureutui myös vanhempien kykyihin hallita perheen raha-asioita. Perheenjäsenten määrän mukaan asiakasperheille oli osoitettu kuukausittainen ruokabudjetti, ja vanhempia oli vastuutettu huolehtimaan varojen riittävydestä. Perheen tarpeiden mukaan työntekijät ohjasivat vanhempia ruokahuollon suunnittelussa ja edullisen kotiruoan valmistamisessa. Vanhemmat kuitenkin kokivat, että heillä ei juuri ole ollut tarvetta tällaiselle tukimuodolle.

”Mulla ei oo koskaan ollu niinkö tarvetta semmoselle ohjaukselle (kotiruoan valmistaminen). Että mulla on enemmän sitä muistuttamista, että sulla on enää tämän verran rahaa jäljellä, että siihen malliin sitte ostelet.”

Konkreettinen apu on koettu tehokkaammaksi kuin pelkkä keskustelu siitä, miksi ja miten asiat tulisi tehdä. Tavoiteltavien toimintatapojen mallintaminen vanhemmalle on myös edistänyt asioiden hoitoa ja juurtumista rutiiniksi, mikä puolestaan on vahvistanut vanhempien valmiuksia ylläpitää säännöllistä perhe-elämää. Vanhemmat kokivat, että heidän valmiutensa ottaa vastuu perheen asioiden hoitamisesta on kuntoutuksen aikana vahvistunut.

Vanhemmat kokivat saaneensa kuntoutuksessa oman äänensä kuuluviin. Yksilöllisten ja perhekohtaisten tavoitteiden laatiminen tapahtui yhdessä työntekijöiden kanssa. Myös perhekuntoutuksen ohjelma ja tukitoimet muovattiin kuuntelemalla perheiden toiveita sekä ottamalla huomioon kunkin perheen elämäntilanne ja tarpeet.

”Tää ei oo kaavoihin kangistunu sillälaililla vaan, että minun kohalta ainaki on toiminu hyvin se, että se apu on ollu semmosta, mitä juuri minä tarvin. Että ei oo väkisellä sitte yritetty niinkö tuputtaa jotaki semmosta alaa, mikä ei mulle sovi tai mihin mulla ei oo tarvetta.”

Vaikka perhekuntoutuksen päiväohjelmaa pidettiin väljänä ja päivät tuntuivat vanhemmista sen vuoksi ajoittain pitkiltä, kertoivat vanhemmat ymmärtävänsä syyn ohjelman väljyyteen. Jokaiselle vanhemmalle jäi sen ansiosta mahdollisuus – ja velvollisuus – vaikuttaa ohjelmaan myös itse sitä omaehtoisesti haluamallaan tavalla täydentämällä. Kuntoutusta pystyi näin viemään eteenpäin omaan tahtiinsa, eikä vastuuta voinut sysätä henkilökunnalle.

”Kyllähän se (järjestetyn ohjelman vähäisyys) on välillä ihan perhanan tylsää! - - Mutta kyllä siinä ainaki oppii keksimään tekemistä, että mitä yhteistä tekemistä sitä vois olla. Ja sitte ku eihän se oo ku ittestä kiinni.”

Jouston mahdollisuutta kaivattiin aikatauluihin, jotka eivät vanhempien kokemuksen mukaan aina istuneet jouhevimminkin juuri oman perheen tilanteeseen. Toisaalta useamman perheen mukanaolon ymmärrettiin tekevän aikataulujen laatimisesta haastavaa ja vaikuttavan ohjelman järjestämiseen. Perhekuntoutusyksikön tarjoamiin fyysisiin puitteisiin vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä. Kuitenkin vanhimpien, varsinkin talvella kylmiksi osoittautuneiden, asuntojen kunnon koettiin vähentävän asumisviihtyvyyttä.

5.2 Perheen mukanaolon merkitys

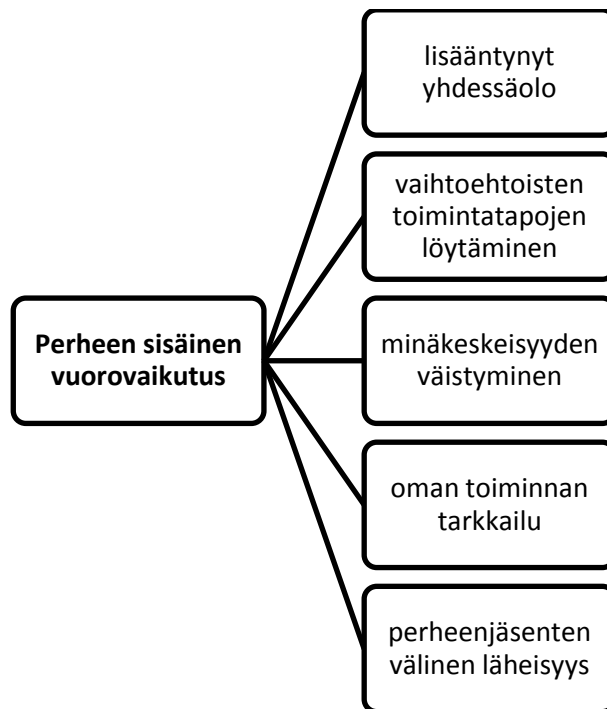
Joillakin vanhemmilla oli kokemusta yksilökuntoutuksesta. Perhekuntoutusta pidettiin sitä parempana ja tehokkaampana kuntoutusmuotona. Perheen mukanaolon koettiin ensinnäkin madaltavan vanhemman kynnystä lähteä kuntoutukseen ja toiseksi perheen

mukanaolon nähtiin lisäävän vanhemman motivaatiota kuntoutumiseen. Koko perheen mukanaolo koettiin tärkeäksi myös perheen yhteenkuuluvuuden kannalta.

Kuntoutuspaikan asumisjärjestelyt synnyttivät perheen tiiviin yhdessäolon vuoksi otollisen maaperän perheen sisäisen vuorovaikutuksen kehittämiseksi. Vanhemmat kuvasivat kuntoutuksessa heille auenneen mahdollisuuden työstää paitsi itseensä ja parisuhteeseensa liittyviä asioita myös tutustua kunnolla lapsiinsa. Kuntoutuksessa kannustettiin vanhempia lasten kanssa olemiseen ja yhdessä tekemiseen, koska vain sen johdosta vanhemmuus voi vahvistua.

5.2.1 Yhdessäolosta syvyyttä suhteisiin

Alaluokat lisääntynyt yhdessäolo, vaihtoehtoisten toimintatapojen löytäminen, minäkeskeisyyden väistyminen, oman toiminnan tarkkailu sekä perheenjäsenten välinen läheisyys muodostavat yläluokan **perheen sisäinen vuorovaikutus** (kuvio 4).

KUVIO 4. Perheen sisäinen vuorovaikutus

Perheen mukanaolo on vanhempien mukaan toiminut merkittävänä motivoijana kuntoutusjaksoilla. Se on auttanut vanhempia sitoutumaan kuntoutusjaksoon ja antanut voimaa

päästä vaikeiden hetkien ja päivien yli. Oman toiminnan merkityksen ja positiivisen muutoksen näkeminen perheen elämässä on lisännyt vanhempien voimavaroja toimia vanhempana.

”Se on että saa perheen mukkaan - - niin se auttaa enemmän ja niinku sen huomaa ja näkkee joka päivä, minkä takia sitä tekkee tätä työtä - -. Se on aivan järkyttävän iso tekijä, että saa perheen kans olla. Että aivan mahtava paikka. Mahtava mahdollisuus.”

Vanhemmat kuvasivat perheen vuorovaikutuksessa tapahtuneen positiivisia muutoksia kuntoutusjakson aikana. Vuorovaikutuksen koettiin sekä lisääntyneen että muuttuneen luonteeltaan paremmaksi, huutamisesta keskustelevammaksi. Vanhemmat kokivat pystyvänsä suuntaamaan voimavarojansa perheenjäsenten kanssa kommunikointiin, koska olivat kuntoutusjakson ansiosta fyysisesti ja psyykkisesti aiempaa paremmassa kunnossa. Sen vuoksi vanhempien oli mahdollista keskittyä enemmän lasten tarkkailemiseen, muiden perheenjäsenten kuuntelemiseen ja omien sanomisiensa harkitsemiseen.

Vuorovaikutussuhteissa tapahtuneisiin muutoksiin vaikutti vanhempien mielestä osaltaan myös perhekuntoutusjaksolla tarjoutunut mahdollisuus viettää runsaasti aikaa perheen kanssa. Omissa huoneistoissa asuessaan perheet saivat luontaisesti tilaisuuden olla ja toimia keskenään, jolloin vuorovaikutusta syntyi arjen keskellä kuin itsestään. Perhe tarpeineen nousi esiin. Vanhemmat kokivat osaavansa kuntoutusjakson ansiosta ajatella asioita kokonaisvaltaisemmin kuin ennen ja liiallinen minäkeskeisyys on väistynyt perhekeskeisen ajattelutavan tieltä.

”Täällä mää oon oppinu kattomaan asioita lapsen ja tai lasten ja muijenki näkökulmista, ettei enää pyöri ajatukset vaan siinä minä minä minä minä.”

Perheen vuorovaikutusta tuettiin kuntoutuksessa mahdollistamalla ja tarjoamalla vaihtoehtoja perheen yhteisen ajan viettoon myös oman asunnon ulkopuolella. Perheiden käytössä olivat kuntoutusyksikön harrastetila sekä liikuntasali. Tekemiseen sisältyi muun muassa ulkoilua, leikkimistä, erilaisten pelien pelaamista ja retkiä.

”Sillon, ku me tultiin tänne niin vähä oudenolta tuntu aluksi lähtä pulkkamäkkeen lasten kanssa, vaan kyllä sitä sinneki vääntäyty sitte. Mukavaa tekemistä lasten kanssa sehän se on sitte.”

Vanhemmat kertoivat kuntoutusjakson alussa pelänneensä kiintymyssuhteen luomisen ja palauttamisen lapseensa olevan vaikeata. Kuntoutusjakson aikana vanhempien ja lasten kiintymyssuhteen koettiin kuitenkin selkeästi vahvistuneen ja lisänneen myös perheenjäsenten läheisyyttä. Kommunikoinnin muuttuessa lapset rohkaistuivat ottamaan kontaktia vanhempiinsa ja luottamaan heihin. Vanhemmat noteerasivat lasten tekemiset ja vaatimukset, eikä lasten tarvinnut pelätä. Vanhemmat kertoivat huomanneensa lasten hakeutuvan oma-aloitteisesti vanhempien lähelle ja tukeutuvan vanhempiin aiempaa enemmän. Näin vanhempi nousi näkyväksi lapsen silmissä, ja vanhemmat kokivat oman ulkopuolisuudentunteensa perheessä vähentyneen.

”Lapset on alakanu luottamaan ja tukeutumaanki minnuun ja uskaltaneet kysyä neuvoa ja sitte, ku ne on kysyny neuvoa, niin minä oon jotenki osannu auttaakki. En varmaan vielä kunnolla, mutta.”

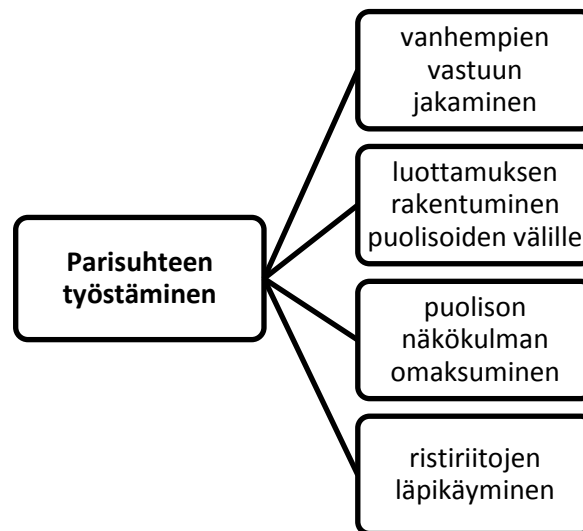
Oivallus vanhemmuuden moninaisuudesta ja vuorovaikutuksen merkityksestä lisääntyi myös kuntoutusjaksolla saadun teorian tiedon ja työntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen ansiosta. Tiedon lisääntyminen ja tekemällä harjoittelu ovat perhekuntoutuksen aikana vahvistaneet vanhempien edellytyksiä tarjota lapselle sopivasti ikätason mukaisia virikkeitä.

Myös vanhempien herkkyys nähdä lapsen tarpeet sekä valmiudet selkeiden rajojen asettamiseen lisääntyivät. Vanhemmat kokivat roolinsa vanhempana monipuolistuneen ja muuttuneen lasten perustarpeiden tyydyttäjäksi kuuntelijaksi ja huomaajaksi, jopa ymmärtäjäksi. Muutos on ensisijaisesti kohdistunut vanhempien arvoihin ja asenteisiin. Niiden muuttumisen johdosta vanhemmuus on saanut uudenlaisen merkityksen; lapsi on noussut perheessä näkyväksi.

”Parhaiten mulle on jääny se mieleen, että lapset ei oo meitä varten, vaan me ollaan lapsia varten. Vanhemmuus on palvelutehtävä.”

5.2.2 Parisuhteen työstäminen

Yläluokka **parisuhteen työstäminen** sisältää alaluokat vanhempien vastuun jakaminen, luottamuksen rakentuminen puolisoiden välille, puolison näkökulman omaksuminen sekä ristiriitojen läpikäyminen (kuvio 5.)

KUVIO 5. Parisuhteen työstäminen

Perhekuntoutuksessa vanhemmilla on ollut mahdollisuus keskittyä perusteellisesti pohtimaan ja selvittämään keskenään parisuhteeseensa sekä vanhemmuuden jakamiseen liittyviä kipukohtia. Ristiriitoja on käsitelty ja työstetty myös työntekijöiden läsnä ollessa. Yksilökeskusteluissa vanhempi on käynyt työntekijän kanssa läpi vanhemmuuteen ja yleensäkin perhe-elämään liittyviä asioita, kaksilokeskusteluissa molemmat puoliset ovat olleet mukana.

Keskusteluissa on hyödynnetty työvälineinä muun muassa sukupuuta ja elämänjanaan, joiden avulla vanhemmat kokevat hahmottaneensa elämänsä historiaansa ja läheisverkostoaan. Vanhemmuutta on lähestytty myös erilaisilla peleillä, jotka ovat olleet toimivia arkoihinkin teemoihin liittyvän keskustelun avaajia. Tärkeäksi vanhemmat kokivat myös perhekuntoutuksen työntekijöiltä akuuttien ristiriitatilanteiden purkamiseen saamansa konkreettisen avun ja tuen.

”On ollu ulkopuolinen, joka sitte on ollu siinä puhumassa niin se on sitte menny se riita ettei oo tarttenukkaa tapella ees. Sillä lailla purkanu tilannetta hyvin. On siitä ollu ihan konkreettista apua. ”

Vanhempien mukaan puolisoon suhtautuminen on muuttunut kuntoutusjakson aikana kunnioittavammaksi. Hänet on opeteltu ottamaan huomioon nimenomaan puolisona. Myös itselle kuuluvaa puolison roolia vanhemman roolin rinnalla on korostettu. Vanhemmuuden roolin alle hukkuneen puolison roolin löytymistä pidettiin merkityksellisenä, vanhemmuuden vastuun jakamista helpottavana asiana. Kuntoutusjakso on herättänyt huomaamaan, että vanhempi on ehkä liian tiukasti nähnyt itsensä ainoastaan vanhempana ja pitänyt kiinni omasta roolistaan perheen asioiden hoitajana ja kaikesta huolehtijana. Toinen vanhempi on näin voinut vetäytyä vanhemmuudessa taka-alalle.

Kuntoutusjakson aikana lujittunut luottamus vanhempien välillä on vaikuttanut puolisoitten työnjakoon; toisen vanhemman vastuun ottaminen perheen yhteisistä asioista on lisääntynyt ja toisaalta toinen vanhempi on uskaltanut antaa vastuuta myös toiselle vanhemmalle, minkä ansiosta oma taakka vanhempana on keventynyt. Vanhempien riskitiriitojen väheneminen ja keskusteluyhteyden parantuminen ovat vapauttaneet aikaa ja energiaa myös johdonmukaiseen, yhteistä ja yhtenäistä linjaa noudattavaan vanhemmuuteen.

Vanhemmat kokivat vanhemmuuden vastuun jakamisen ja selkiintyneiden pelisääntöjen lisänsen elämänlaatuaan. Vanhempien keskinäisen luottamuksen rakentamiseen ja vastuun jakamiseen on kuntoutuksessa vaikutettu muun muassa järjestämällä vanhemmille vuorollaan omaa aikaa toisen vanhemman huolehtiessa sillä välin lapsista ja kotitöistä.

”On järjestetty eri aikaan meille ohjelmaa - - . Että pystytään luottamaan sillain, että jätetään toiselle hommat esimerkiksi. Niinku lapsi ja asunto ja asiat muutenki niin sillain me ollaan pystytyt täällä sitäkin harjottelemaan. ”

Vastuuta on alettu jakamaan myös lapsille, minkä nähtiin vaikuttavan positiivisesti lasten itsenäistymiseen. Molempien vanhempien osallistuminen perheen arkeen kuvastaa vanhempien mukaan muutosta vanhempien asenteissa ja arvoissa. Niiden toivottiin näkyvän ja välittyvän myös lapsille.

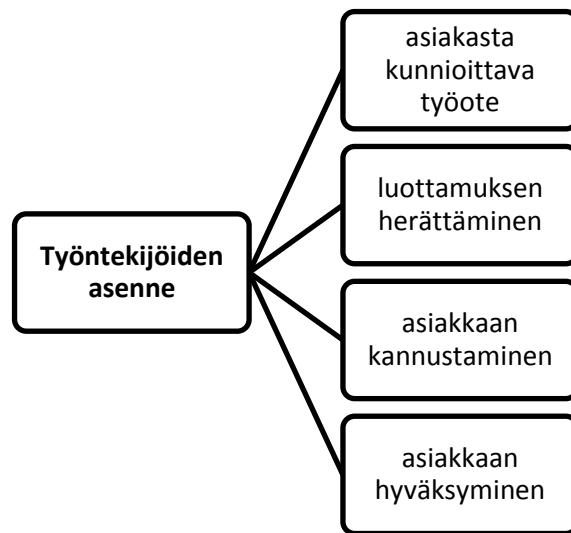
5.3 Työntekijöiden ammatillisuus

Haastatteluissa korostui perhekuntoutuksen työntekijöiden merkittävä rooli yhtenä vanhemmuutta tukevana asiana. Vanhemmat kokivat, että tasavertaisessa ja heitä kunnioittavassa asiakassuhteessa heidän itseluottamuksensa ja voimavaransa vahvistuivat, ja he löysivät vanhemmuutensa uudelleen. Asiakkaan hyväksymisellä sellaisena kuin hän on, luottamuksella siihen, että yhteistyöllä pyritään asiakkaan parhaaseen, välittämistä korostavalla suhteella sekä tarvittaessa jämäkällä, konkreettisella tuella katsottiin olevan suuri merkitys vanhemmuutta tukevinä elementteinä työntekijöiden toiminnassa. Lisäksi perhekuntoutukseen sisältynyt työntekijöiden harjoittama kontrolli koettiin kuntoutumisjakson kuluessa myönteiseksi, vanhemmuutta tukevaksi seikaksi. Kontrollin toteuttaminen oli avointa sekä johdonmukaista, ja vanhemmille oli kerrottu sen merkityksestä kuntoutumisprosessissaan.

Vanhempien puheista nousi esille työntekijöiden monipuolisen koulutuksen ja kokemuksen arvostus. Lisäksi palautteen saamisen merkitystä korostettiin. Omaan kuntoutumiseen oli helpompi sitoutua, kun pystyi luottamaan työntekijän jakaman tiedon totuudenmukaisuuteen, ja palaute toimi yhtenä energisoivana suunnannäyttäjänä vanhemman ja koko perheen kuntoutumisessa. Työntekijöiden vahvat ihmissuhdetaidot yhdistettynä laaja-alaiseen ammatilliseen osaamiseen loivat hedelmällisen pohjan toimivalle yhteistyösuhteelle ja kuntoutumisprosessin etenemiselle.

5.3.1 Työntekijöiden asenne vanhemmuutta tukevana voimana

Työntekijöiden asenne -yläluokka muodostuu alaluokista asiakasta kunnioittava työote, luottamuksen herättäminen, asiakkaan kannustaminen sekä asiakkaan hyväksyminen (kuvio 6).

KUVIO 6. Työntekijöiden asenne

Vanhempien kokemusten mukaan heitä ohjattiin perhekuntoutuksessa vastuunottoon omasta ja koko perheen elämästä. Työntekijöiden empaattinen, aito ja asiakasta kunnioittava työote vei kuntoutumista eteenpäin ja toi uusia näkökulmia ja keinoja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kuntoutumisjakson aikana vanhempien luottamus itseensä ja omaan selviytymiseensä vahvistuivat.

Perhekuntoutuksessa ohjaukseen sisältyi ajankohtaisen tiedon ja uuden ymmärryksen välittämistä vanhemmuudesta suhteessa lapsen tarpeisiin, vanhemmuuden jakamisesta ja tuen eri muodoista. Ohjausta ei kuitenkaan jätetty vain keskustelun tasolle, vaan käsitellyjä asioita harjoiteltiin myös konkreettisesti erilaisissa arjen tilanteissa ja perheryhmissä. Kun vanhempi näki oman toimintansa myönteiset vaikutukset konkreettisesti, tavoitteisiin oli helpompi sitoutua. Ammatillisilta saatu luottamus ja mahdollisuus muutokseen herättivät toivon tunteen ja vahvistivat uskoa tulevaan.

Luottamusta perhekuntoutusyksikön työntekijöihin kuvattiin hyväksi. Työntekijöille pystyttiin puhumaan suoraan, omia sanomisiaan pelkäämättä. Keskusteluiden tiedettiin jäävän vanhemman ja työntekijän välisiksi. Vanhemmat pitivät juuri luottamusta työntekijöihin edellytyksenä oikeanlaisen avun saamiselle ja vastaanottamiselle, koska heidän mukaansa vasta luottamuksen synnyttyä asiakas uskaltaa kertoa asioista työntekijälle totuudenmukaisesti.

”Sitte, ku pääsee sen yli, että uskaltaa luottaa ja uskaltaa kertoa, että miten asiat oikeesti on, eikä kaunistella niitä, niin sitte niinkö päästään siinä hommassa alkuun ja etteenpäin.”

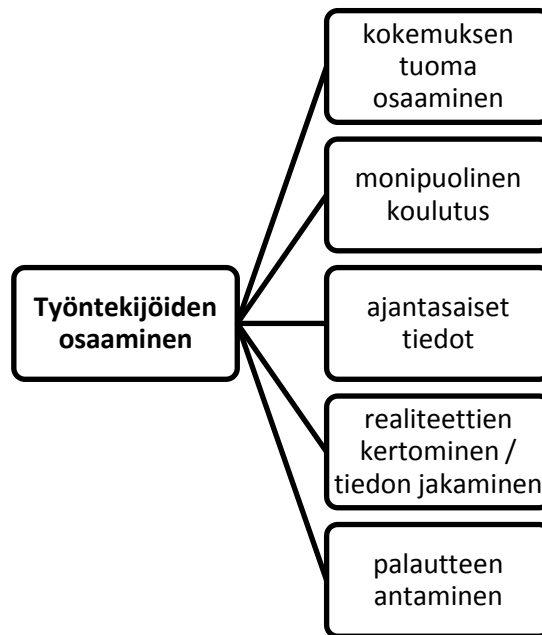
Työntekijöillä koettiin olevan asenne, joka edesauttoi luottamuksellisen asiakas-työntekijäsuhteen kehittymistä. Tärkeänä pidettiin sitä, että työntekijät eivät syyllistäneet, syyttäneet, tuominneet tai katsoneet asiakasta alaspäin hänen ongelmiensa vuoksi. Työntekijöitä pidettiin oikeudenmukaisina ja reiluinä. Myös työntekijöiden kertomukset omista kokemuksistaan lisäsivät luottamuksen tunnetta ja työntekijöiden uskottavuutta. Oli helpompi puhua vaikeista asioista sellaisen ihmisen kanssa, joka oli joskus kohdannut samankaltaisia tilanteita. Vanhemmat tunsivat, että heitä ymmärrettiin. Vanhemmille tärkeä työntekijöiden taholta annettu viesti oli se, että kuka tahansa vanhempi voisi olla samassa tilanteessa.

”Mulle tehtiin hyvin selväksi se, että ku tämä (perhekuntoutukseen tuleminen) voi tapahtua meistä kaikille, että ihan kelle tahansa. Ihan niinkö riippumatta koulutuksesta tai työpaikasta tai mistä vaan. - - Mulle sitte sano mun silloinen oma työntekijä, että hän niinkö yrittää jokkaiselle uuvelle työntekijälle ja opiskelijalle tehdä sen, että kun asiakas tulee tänne niin sää katot sitä ja aattelet, että tuossa voisin olla minä.”

Työntekijöiden vanhempia kohtaan osoittama hyväksyntä auttoi vanhempia hyväksymään itsensä. Myös kuntoutusjaksolla saatu tieto vanhemmuutta horjuttavista asioista auttoi vanhempia ymmärtämään, miksi he olivat toimineet vanhempana ei-toivotulla tavalla. Vanhemmat kertoivat oivaltaneensa, että kyseessä oli huonouden ja selkärangattomuuden sijasta sairaus. Oivallus lisäsi ymmärrystä ja armollisuutta itseä kohtaan.

5.3.2 Työntekijöiden osaaminen kuntoutumista edistämässä

Alaluokat kokemuksen tuoma osaaminen, monipuolinen koulutus, ajantasaiset tiedot, realiteettien kertominen ja tiedon jakaminen sekä palautteen antaminen muodostavat yläluokan **työntekijöiden osaaminen** (kuvio 7).

KUVIO 7. Työntekijöiden osaaminen

Vanhemmat kokivat, että perhekuntoutusyksikön henkilökunta oli osaavaa ja ammattitaitoista. Vanhemmat arvostivat työntekijöiden eri aloilta olevaa osaamista, monipuolista koulutusta ja sitä, että työntekijät päivittivät tietojaan muun muassa alan tuoreimpia tutkimuksia seuraamalla.

"Mutta se monialaisuus. Mää luulen, että se on niinkö tämän paikan suuri vahvuus on se, että on perhetyöntekijää ja on mitä kaikkea. Nuilla (työntekijät) on varmaan jokkai-sella usiampia ammatteja. Niinkö tosi laaja kirjo siinä että."

Vanhemmat kokivat yhteistyön hyväksi kaikkien työntekijöiden kanssa. Työskentely kuntoutusyksikössä oli helppoa, koska kaikki työntekijät tunsivat perheet. Vanhemmat viittasivat myös kuntoutusyksikön ulkopuolella oleviin yhteistyötahoihin, joiden kanssa työskentely tulisi kuntoutusjakson loppumisen jälkeen jatkumaan. Lisäksi erityisesti

omaohjaajien merkitys tuen antajana korostui. Ajatus tutuista työntekijöistä luopumisesta kuntoutuksen päättyessä koettiin epämieluisaksi.

”Omat ohjaajat on tullu niin läheisiksi, että ne tietää meidän elämän ihan alusta asti ja se tuntuu vähän sillain pelottavalta, että pittää alakaa jollekki taas uuelle selittämään, että mitä on tapahtunu ja miksi on tapahtunu ja näin.”

Työntekijöiltä yksilö- ja kaksilokeskusteluissa, vanhemmuusryhmissä ja erilaisissa arkisissa tilanteissa saatua tietoa ja positiivista palautetta kuntoutumisen edistymisestä pidettiin kuntoutumista eteenpäin vievänä voimana. Työntekijän roolia ja ammatillisuutta ryhmien vetäjänä korostettiin. Asiaa kuvattiin siten, että oli ohjaajan varassa, kelluiko vai upposiko ryhmä. Kuitenkin vanhemmat toivoivat joistain ryhmistä aikaisempaa keskustelevampia asiantuntijajohtoisen, tiedon jakamiseen painottuneen toteuttamisen sijaan. He kokivat, että luentomaisesti läpi käydyt asiat jäivät helposti vain ajattelun tasolle, kun taas yhdessä keskustellen ja pohdiskellen ne siirtyivät varmemmin myös perheen arkeen.

”Ne on niinko tosi tärkeitä ja se, että niissä ryhmissä pääsee keskustelemaan ja ne on kuitenkin sillai ammatillisesti ohjattu, että käydään tiettyjä aiheita läpi, että se ei oo vaan semmosta vapaata keskustelua vaan, että käydään ihan asiaaki läpi.”

”Mää oon kyllä antanukki sille aika suoraa palautetta siitä, että pitäs välillä niinkö herätellä niitä keskusteluja, että me muuten vaan ollaan koomassa siellä.”

Vanhemmat toivoivat, että kuntoutuksen konkreettisuus ulottuisi myös siinä hyödynnettävien työvälineiden ja -menetelmien nimeämiseen. Erikoiset nimet saattoivat synnyttää kielteisiä mielikuvia ja aiheuttaa jo etukäteen vastustusta kyseistä työmenetelmää kohtaan. Vanhemmat kokivat, että heille tehokkain tapa käsitellä omia tunnetiloja oli puhua niistä suoraan ja kaunistelematta. Erilaisten kuvien käyttöä tällaisten asioiden työstämisessä pidettiin harhaanjohtavana.

”Ku meni sinne ryhmään, että valitkaa kuvat, mitkä on tämän päivän tunnetilat niin seki oli vähä sitte ihme meininki, ko niitä kuvia oli jotaki pikku-ukkoja lentää pesukoneesta. Mielummin kai sen sanoo suoraan, että nyt vituttaa tai muuta.”

Työntekijöiden jakama positiivinen palaute antoi vanhemmille hyvän mielen lisäksi toivoa ja uskoa siihen, että vaikean elämäntilanteen solmut on mahdollista selvittää. Palautteen saaminen omasta toiminnasta nähtiin erittäin tärkeäksi, koska vain silloin omaa toimintaa pystyi muuttamaan toivottuun suuntaan. Kun onnistuminen tuotti positiivisia tunteita ja ajattelu avartui, synnytti se positiivisuuden kehän. Vanhempien itseluottamus kasvoi, kun onnistumiset aikuisena, vanhempana ja puolisona ruokkivat toisiaan.

”Se on kans mun mielestä tosi hyvä tukitoimi, että muistetaan antaa sitä positiivistaki palautetta eikä vaan niinkö sanota niistä puutteista, vaan sanotaan myös siitä, että miten on mennä kehitys etteenpäin.”

Kehuja ei kuitenkaan odotettu ja haluttu kehumisen vuoksi. Sitä vastoin rehellisen palautteen saamista pidettiin tärkeänä välineenä ja mittarina kuntoutumisen etenemisessä kohti henkilökohtaisesti asetettuja tavoitteita. Työntekijöiden kannustuksen ansiosta kuntoutusjakson alussa mahdollisesti kaukaisilta ja tavoittamattomilta tuntuneet tavoitteet muuttuivat realistisiksi. Toisaalta tavoitteet saattoivat muuttaa muotoaan kuntoutusjakson aikana. Työntekijöiden jakaman uuden tiedon ansiosta vanhempien asenteissa omaa kuntoutumistaan kohtaan saattoi tapahtua muutosta. Lisäksi voimavarojen vahvistumisen johdosta kyky nähdä omat valmiudet pysyvään elämänmuutokseen selkiytyivät.

Vanhemmat kertoivat henkilökunnalta saadun positiivisen palautteen lisänneen heissä näyttämisenhalua. Tällä tarkoitettiin toisaalta halua näyttää epäileville sukulaisille, että vanhemmuutta horjuttavat ongelmat voitetaan. Toisaalta näyttämisenhalu kohdistui viranomaisiin ja kuntoutusyksikön työntekijöihin, joiden osoittama luottamus herätti vanhemmissa tunteen, että heihin uskotaan ja heissä nähdään potentiaalia hyvään vanhemmuuteen. Työntekijöille haluttiin näyttää, että heidän osoittamansa luottamus ei mene hukkaan, vaan siihen kyetään vastaamaan. Työntekijöiden osoittama luottamus vahvisti vanhempien itsetuntoa.

”Se, että minnuun uskotaan. - - Se tuntuu hyvältä. Ei siltä, että minusta huolehditaan niinkö tai pidetään huolta liikaa, vaan enemmänki siltä, että minusta välitetään ja se, että minä voin hyvin niin se antaa niinkö iloa muille ihmisille, niin se on tosi voimauttava.”

Jotta vanhempien toiminnasta voi antaa palautetta, sisältyy kuntoutukseen myös vanhemmuuden jatkuvaa arviointia. Vanhempien suhtautuminen asiakkaan ja työntekijän väliseen kontrollisuhteeseen muuttui kuntoutuksen edetessä. Tarkkailua ei pidetty enää ahdistavana ja perheen yksityisyyttä loukkaavana, vaan välttämättömänä osana kuntoutustyötä. Vanhemmat kokivat kontrollin päinvastoin perheen hyväksi tehtäväksi työksi, jossa molemminpuolisella luottamuksella on suuri merkitys.

”Tarkkailun alla ollaan koko ajan. Sen jälkeä, ku tajuaa sitte, että kuitenkin se on vaan mejän perheen hyväksi ja täällä ei lähetä kettään erottamaan, että päinvastoin täällä yritetään yhittää ja pitää yhdessä sitä perhettä.”

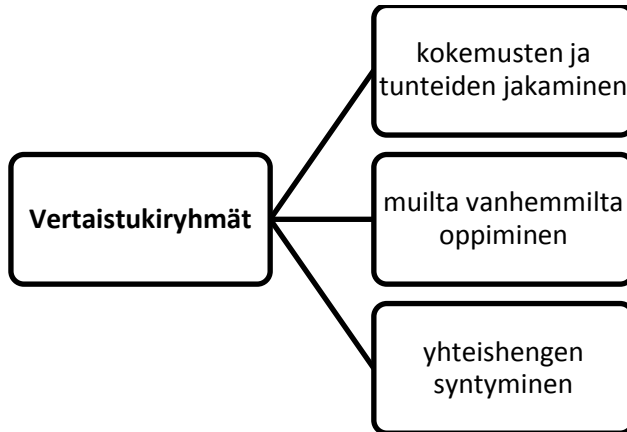
5.4 Vertaistuen eri muodot

Vanhemmat kokivat, että perhekuntoutuksesta saamansa vertaistuen avulla heidän vanhemmuutensa on vahvistunut. Vertaistuki on ollut monimuotoista, niin ammatillisesti johdetuissa ryhmissä toisilta vanhemmilta välittyvää kuin vapaa-ajalla kuntoutujien kesken syntyneen yhteisöllisyyden vaikutuksesta kumpuavaa. Haastatteluissa vanhemmat korostivatkin vertaisuuden suurta merkitystä perheen haastavassa elämäntilanteessa. Oli tärkeää ja usein kuntoutumista edistävää huomata, että myös muissa perheissä painitaan samankaltaisten kysymysten kanssa ja niihin voidaan yhdessä pohdiskellen löytää toimivia ratkaisuja.

Vertaistuella on ollut vanhemmille myös laajempaa merkitystä. Vertaistuki on synnyttänyt tärkeitä, vanhemmuutta tukevia ystävyysuhteita, joiden uskotaan kantavan perhekuntoutusjakson päättymisen jälkeenkin. Uudet ystävyysuhteet koettiin erityiset tärkeiksi perheissä, joissa muu läheisverkosto oli suppea ja löyhä. Perhekuntoutuksessa muodostunut vertaistukiverkosto on avannut vanhemmille oven laajempaan yhteisöön ja sillä on ollut erityisen voimaannuttava vaikutus vanhemman ja koko perheen kuntoutumisessa ja tulevaisuuteen suuntautumisessa.

5.4.1 Ammatillisesti johdetuissa ryhmissä syntyvä vertaistuki

Vertaistukiryhmät-yläluokka muodostuu alaluokista kokemusten ja tunteiden jakaminen, muilta vanhemmilta oppiminen ja yhteishengen syntyminen (kuvio 8).

KUVIO 8. Vertaistukiryhmät

Vanhemmat kokivat, että toisilta perhekuntoutuksessa olleilta vanhemmilta saatu vertaistuki on ollut merkittävää ja heidän vanhemmuuttaan tukevaa. Ammatillisesti johdetut vanhemmuusryhmät ovat olleet toimiva ja tehokas paikka jakaa perheiden arkeen liittyviä kokemuksia, saada tietoa ja miettiä ongelmatilanteisiin sopivia ratkaisuvaihtoehtoja. Muiden ajatusten kuunteleminen herätteli pohtimaan omaa vanhemmuuttaan. Kuntoutusjaksolla vanhemmat huomasivat, että heidän vanhemmuuteensa liittyvät pulmat eivät olleet ainutlaatuisia. Oli huojentavaa huomata, että samankaltaisten asioiden kanssa työskenneltiin myös muissa perheissä.

”Näkkee sitä erilaista vanhemmuutta niinkö mitä on muillaki. Että voi vertailla sitä ja sitte miettiä omaa vanhemmuuttaan.- - Joistaki perheistä saattaa löytyäkki semmosia, että tuo vois auttaa mejänki vanhemmuuteen, että vois kokkeilla. Sit on omiaki ajatuksia, mitä tulee mieleen, et jos tulee hankalia tilaisuuksia niin muuttaa jotaki.”

Arkielämän taitojen sekä oikean ja väärän opettamista harjoiteltiin perhekuntoutuksessa yhdessä arjen askareiden lomassa niin työntekijöiden tuella kuin toisiin kuntoutuksessa oleviin vanhempiin tukeutumalla. Vanhemmuusryhmissä tuki rakentui työntekijöiden

tarjoamasta ammatillisesta osaamisesta ja vanhempien välisestä vertaisuudesta. Vanhemmuusryhmät ovat olleet ratkaiseva avain muutokseen.

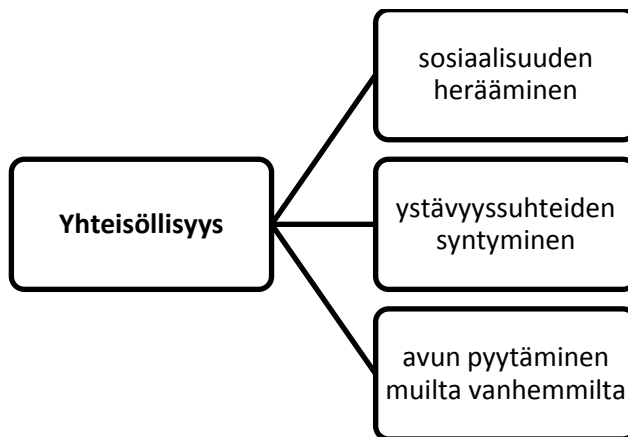
”On täällä niitä vanhemmuusryhmiä ollu. Se on oikeestaan tuon mun ajatusmaailman kääntäny aivan ylösalasin, mitä se on ennen ollu.”

Vanhemmat olivat motivoituneita miettimään ratkaisuja tilanteisiin, jotka koskettivat omaa perhettä. Sen sijaan oman arkielämän ulkopuolisiksi koettujen ongelmien käsittely ryhmässä ei tuntunut mielekkäältä, vaikka vanhemmat tiedostivat, että kyseiset tilanteet saattavat myöhemmin muuttua omassa perheessä ajankohtaisiksi. Vaikka vanhempien kuntoutuminen oli hyvin tulevaisuusorientoitunutta, arkipäivän haasteisiin oli tehokainta pureutua tässä ja nyt, koska voimavarojen ei sillä hetkellä koettu riittävän mihinkään ylimääräiseen. Tuen toivottiin olevan mahdollisimman konkreettista, tiedon jakamisesta kasvatustilanteiden harjoitteluun. Sillä tavoin vanhemmuuden pulmakohtiin pystyttiin pureutumaan heti ja tulokset olivat nopeasti todennettavissa.

”(Asioiden teoreettinen läpikäyminen) oli semmonen vähä turha niin sanottuna, että itelle ei tullu siitä niin hirveesti mittää sisältöä, mutta nyt tosiaan alettiin käymään eri pohjalta ja käyään sitte läpi ihan niinku kaikenikäisiä lapsia - - ja sitte sellasia ongelmatilanteen ratkasuja.”

5.4.2 Yhteisöllisyydestä kumpuava vertaisuus

Yhteisöllisyys-yläluokka muodostuu kolmesta alaluokasta. Alaluokat ovat sosiaalisuuden herääminen, ystävyysuhteiden syntyminen ja avun pyytäminen muilta vanhemmilta (kuvio 9).

KUVIO 9. Yhteisöllisyys

Vanhempien mukaan rivitaloasuminen edisti yhteisöllisyyttä kuntoutusjakson aikana, kun samassa elämäntilanteessa olleet perheet asettuivat fyysisesti lähemmäksi. Yhteisössä elämisen ja päivittäiseen ohjelmaan osallistumisen koettiin rakentavan itsessään säännönmukaisuutta perheen arkeen ja toimintaan. Oman aktiivisuuden koettiin lisääntyneen, kun mahdollisuus yhdessä tekemiseen oli vain itsestä kiinni.

”Me asutaan tässä lähemmäksi niin tiivis yhteisö, että on se mahdollisuus mennä soittaan ovikelloa ja pyytää kahaville. Seki on vaan itsestä kiinni.”

Mahdollisuutta tutustua toisiin lisäsivät erilaiset viikoittain järjestetyt liikuntaryhmät, joihin vanhempien toivottiin osallistuvan. Järjestettyyn yhteiseen toimintaan osallistumisen ohella vanhemmat keksivät myös keskenään yhteistä ajanvietettä. Vapaa-ajalla he pystyivät kysymään neuvoa toisiltaan ja keskustelemaan keskenään sellaisistakin asioista, joita eivät välttämättä halunneet ryhmässä jakaa. Yhteishenkeä vanhempien kesken pidettiin hyvänä, ja kuntoutusjakson aikana heidän välille syntyi jopa ystävyysuhteita.

Osa vanhemmista aikoo pitää myös jatkossa yhteyttä perhekuntoutuksessa tutustumiinsa perheisiin.

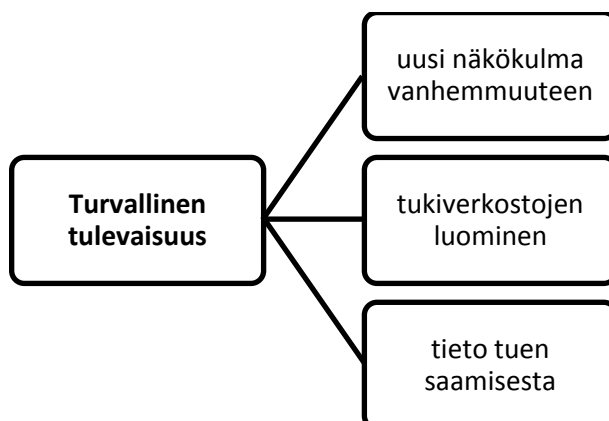
”Ja sit se, et mulle on tullu hirveen läheisiä ystävyysuhteita tämän aikana, että ne on auttanu niinku paljo etteenpäin, että ois saattanu olla vähän vaikeempaa tietenki, jos ei ois tullu näitä ystävyysuhteita.”

Vanhempien kokemus samankaltaisuudestaan ja tasaveroisuudestaan vahvisti yhteisöllisyyden tunnetta. Lisäksi kokemuksella, että on tärkeä yhteisön jäsen, oli itseluottamusta lujittava vaikutus. Yhteisönä vanhemmat aktivoituivat esittämään kehittämissuhteita perhekuntoutusyksikön tiloihin. Erityisesti he kaipasivat perheiden käyttöön tarkoitettua yhteistä tilaa, jossa pystyisi myös talviaikana viettämään vapaa-aikaa. Yhteisen vapaa-ajanviettopaikan puuttuessa perheet kokoontuivat perheiden asunnoissa tai ulkona, mikä koettiin hankalaksi.

”Mutta me ollaan yritetty puhua, että oisko mahdollista järjestää semmosta yhteistä tilaa, missä me voitais käyä pelaamassa pelejä tai vaan olemassa. Yhteisöllisyys saattais kasvaa helpommin myös tämmösenä talvikautena, jos ois semmonen mahdollisuus.”

5.5 Turvallinen tulevaisuus

Turvallinen tulevaisuus -pääluokka muodostuu suoraan alaluokista uusi näkökulma vanhemmuuteen, tukiverkoston luominen ja tieto tuen saamisesta (kuvio 10).

KUVIO 10. Turvallinen tulevaisuus

Perhekuntoutuksessa pyrittiin kokonaisvaltaisesti turvaamaan perheen turvallinen arki myös kotiin paluun jälkeen. Vanhemmilla saattoi olla perheen talouteen ja asumiseen liittyviä asioita hoitamatta, joten he tarvitsivat perhekuntoutuksen työntekijöiden tukea ja ohjausta oikeiden palvelujen piiriin. Työntekijät eivät tehneet asioita vanhempien puolesta, vaan kulkivat aluksi rinnalla ja kuntoutuksen loppuvaiheessa jättäytyivät muuttaman askeleen taakse kannustamaan ja varmistamaan asioiden hoituminen. Koko perhekuntoutuksessa oloajan taustalla säilyi ajatus siitä, että perheen elämä jatkuu - entistä parempana - myös kuntoutusjakson loputtua. Tulevaisuuteen suuntautuneella toiminnalla oli vanhemmuutta tukeva voima, kun vanhemmat näkivät sen myönteiset vaikutukset perheensä kannalta. Tulevaisuus ei ollut enää pelon värittämää, vaan sen tarjoamien mahdollisuuksien täyttämää.

”Mutta kyllä sitä on se perspektiivi niin näkkee myös sen, että kuinka hyviä asioita siellä tulevaisuudessa voi olla. Ja kyllä se on niinko Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen ansiota se, että mulla on ne perspektiivit kohillaan tällä hetkellä.”

Avun vastaanottaminen perhekuntoutuksessa avasi tietä myös muun avun vastaanottamiselle. Kuntoutusyksikössä järjestetyn läheisviikonlopun kuvattiin olleen merkityksellinen askel kohti avun pyytämistä ja vastaanottamista sukulaisilta. Ammattitaitoisten työntekijöiden tuella perheen sisäisten vaikeiden asioiden esiin nostaminen, omien kokemusten jakaminen ja tulevaisuuteen liittyvien toiveiden läpi käyminen koettiin turvallisiksi ja kuntoutumista edistäväksi menetelmäksi. Läheisverkostoon liittyvät ristiriidat veivät voimavaroja itse kuntoutumiselta, joten niiden avaaminen ja selvittäminen oli usein ratkaiseva tie muutokseen.

Perhekuntoutus oli tarjonnut monipuolisesti tietoa ja tukea sekä uusia toimintamalleja arjen tilanteisiin, joiden pohjalta jokainen vanhempi rakensi omannäköistään vanhempana olemisen ja toimimisen tapaa. Ennen kaikkea perhekuntoutuksesta vanhemmat olivat saaneet valmiudet tunnistaa omat rajansa hyvissä ajoin ja tiedon, mistä tukea saa jatkossakin mahdollisimman nopeasti. Useimmille pelkkä tieto siitä, että kuntoutumisprosessiin sisältyy muun muassa kotikäyntejä ja intervallijaksoja, toi turvallisuuden tunnetta ja vahvisti itseluottamusta. Toisaalta kuntoutuksen loppuminen ja siirtyminen takaisin kotiin herättivät vanhemmissa pelkoa omasta jaksamisesta. Osalla vanhemmista huolta lisäsi epävarmuus intervallijaksoille pääsemisestä, johon vanhempien mukaan

vaikuttivat perheen asuinkunnan resurssit. Kuitenkin tieto siitä, että omaohjaajat tulevat jatkossa tekemään perheen luokse kotikäyntejä ja soittavat heille säännöllisesti, loi uskoa tulevaan.

”Musta tuntuu se (että ei pääse intervallijaksolle) aika pelottavalta, että onhan meillä nyt sitte toi meidän ohjaajat alkaa meillä käymään pari kuukautta nyt ainaki eka ala-kuun sillai, että pari kertaa kuussa tulevat käymään ja soittelevat totta kai.”

Oman tilanteensa ymmärtäminen ja hyväksyminen sai vanhemmat huomaamaan, että asioita voi apua vastaanottamalla vielä muuttaa. Vanhemmat olivat kiitollisia siitä, että olivat saaneet mahdollisuuden perhekuntoutusjaksoon, vaikka kuntoutukseen tuleminen ja kuntoutusjakson alku oli koettu rankaksi. He kokivat perhekuntoutukseen saamansa mahdollisuuden vahvana luottamuksenosoituksena eri viranomaisten taholta.

”Mää koen, että mulle annetaan hirveästi tukea sekä Nuorten Ystävien perhekuntoutuksesta että niinkö sosiaalitoimen puolelta.”

Perheen tulevaisuuden jäsentäminen turvallisesti yhteistyössä perhekuntoutuksen työntekijöiden ja muun ammatillisen verkoston sekä oman lähiverkoston kanssa on ollut tehokas vanhemmuuteen kohdistettu tuen muoto. Toisaalta vanhemmat kokivat, että pelkällä tiedolla siitä, että he eivät jäisi yksin vanhemmuutensa kanssa perhekuntoutusjakson loputtuakaan, oli heidän vanhemmuuttaan tukeva vaikutus. Suhtautuminen intervallijaksoihin, omaohjaajien tekemiin kotikäynteihin ja yhteistyöhön eri viranomaisten kanssa muuttui kuntoutusjakson loppuvaiheessa myönteisemmäksi kuin mitä se aikaisemmin oli ollut. Kun vanhemmat saivat kokemuksen, että heihin luotettiin, heidän oli myös itse helpompi alkaa luottamaan itseensä ja puolisoonsa riittävän hyvinä vanhempina.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänä oli selvittää, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa. Tutkimuksen mukaan vanhemmat ovat saaneet tukea vanhemmuuteensa perhekuntoutuksessa. Vanhemmuutta ovat tukeneet kuntoutuspaikka, oma perhe, työntekijät, vertaiset sekä yhteistyöverkosto, jonka kanssa on suunniteltu perheen tulevaisuutta. Tuki on siten ollut monimuotoista, kokonaisvaltaista ja perheiden tavoitteista lähtevää. Myös Koskensalo (2010) ja Koutonen (2000) päätyivät samansuuntaisiin tuloksiin tutkiessaan, minkälaista tukea perhekuntoutuksessa olleet vanhemmat olivat kokeneet saaneensa vanhemmuuteensa.

Cacciatore vertaa yksilön elämän tasapainoa ja hyvinvointia neljän tukijalan päällä lepäävään pöytätasoon. Yksityisyyden, yhteisöllisyyden, kumppanuuden sekä vanhemmuuden jalat kannattelevat pöytälevyä vaikuttamalla elämänhallinnan kulloiseenkin tasapainoon. Yhden jalan huojuessa pöytä ei kaadu, mutta huojuva jalka tarvitsee tukea. Mikäli kyseinen jalka kuitenkin sortuu kokonaan, voi pöytä silti pysyä pystyssä muita jalkoja vahvistamalla. (2005, 33–34.) Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa vanhemmuutta on tuettu kokonaisvaltaisesti juuri vanhempien yksityisyyttä eli omaa minää, yhteisöllisyyttä sekä parisuhdetta tukemalla. Onnistumisen kokemukset vanhemmuudessa ovat vastavuoroisesti toimineet muiden tukijalkojen vahvistajina, jolloin vanhemmuutta tukemalla on vaikutettu vanhempien elämänhallintaan kokonaisvaltaisesti.

Vanhemmat mieltävät vanhemmuuden pitkälti huoltajan roolin kautta. He näkevät, että huolimatta vanhemman henkilökohtaisista ongelmista on heidän perhe-elämänsä aina ollut säännöllistä, rutiinien rytmittämää ja lapsella on ollut ruokaa sekä puhtaat vaatteet päällä. Aluksi vanhemmat kertoivat, että eivät ole tarvinneet perhekuntoutuksessa tukea vanhemmuuteensa, vaan kohdistivat tuen tarpeensa pikemmin muihin asioihin, kuten parisuhteeseen. Haastattelujen edetessä kävi kuitenkin ilmi, että kuntoutuksessa saatu tuki on kohdistunut kaikkiin Vanhemmuuden roolikartassa® eriteltyihin rooleihin. Vanhemmat eivät vain ole yhdistäneet kyseisiä seikkoja suoraan vanhemmuuteen kuluviksi.

Tutkimus osoittaa, että vanhempien kokonaisvaltainen hyvinvointi ja toimijuus ovat vahvistuneet kuntoutusjakson aikana. Jyrkämän mukaan toimijuuteen liittyy kuusi erilaista tulokulmaa, joista *kykeneminen* viittaa fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn. *Osaamisella* tarkoitetaan niitä ihmisen tietoja ja taitoja, jotka mahdollistavat toimintaa. *Haluamisella* puolestaan viitataan ihmisen motivaatioon, hänen päämääriinsä sekä tavoitteisiinsa eri elämäntilanteissa. Ulkopuolelta tulevien pakkojen ja paineiden ulottuvuus näkyy toiminnassa *täytymisen* kautta. Tilanteisiin ja asioihin kohdistuvat tunteet ja arvioinnit tulevat mukaan toimijuuteen *tuntemisen* ulottuvuutena. Kulloinenkin tilanne ja siihen liittyvät erilaiset rakenteet tuottavat *voimisen* ulottuvuuden. Kaiken kaikkiaan toimijuus syntyy, muotoutuu ja uusiutuu näiden kuuden ulottuvuuden yhteisvaikutuksessa. (2007, 206–207.) Nämä toimijuuden eri osa-alueet on otettu huomioon perhekuntoutuksessa, ja ne ovat edesauttaneet kuntoutusprosessin etenemistä.

Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa vanhempien aktiivinen toimijuus on näkynyt osallisuuden vahvistumisena, kun vanhemmat ovat voineet olla mukana itselle merkityksellisten ja omaan elämään vaikuttavien asioiden hoitamisessa. Vähimmäisvaatimukset osallisuuden toteutumiselle löytyvät lainsäädännöstä (Asiakaslaki 812/2000). Se turvaa asianosaiselle oikeuden saada tietoa itseänsä koskevista asioista sekä lausua niistä omat näkemyksensä. Osallisuus konkretisoituu usein osallistumisena. Kun asiakas on voinut itse osallistua kuntoutuksensa suunnitteluun, hänen sitoutumisensa ja motivaationsa on parempi ja kuntoutus etenee sujuvammin. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 198; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2012b, hakupäivä 23.10.2012.)

Kontrolloitu, tiivis laitosjakso vanhemmuuden tukijana puoltaa paikkaansa. Vanhemmat ovat yhtä mieltä siitä, että tarvitsivat tulevaisuutensa suunnan muuttamiseen havahduttavan pysähdyksen. Vaikka ulkopuolisten omaan perhe-elämään puuttuminen ja kotoa tuntemattomaan paikkaan lähteminen saattoi olla shokki, kääntyi se ensimmäisten kuntoutusjaksolla vietettyjen viikkojen aikana voimavaraksi. Laitosjaksoon sisältyneen kontrollin työparina on toiminut koko ajan saatavilla ollut tuki, mikä on tehnyt vanhemmuuden harjoittelusta vanhempien mukaan turvallista. Korjaavassa lastensuojelutyössä kontrollin määrä on suuri ja se näkyy kaikessa työskentelyssä (Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos 2012a, hakupäivä 10.10.2012).

Perhekuntoutuksen laitosjaksosta on vanhempien mielestä tehnyt erityisen se, että koko perhe voi olla samassa paikassa ja opetella perhe-elämää yhdessä. Lapset ja vanhemmuus on koettu voimavarana ja motivaation antajana kuntoutumisessa. Myös Ruisniemi (2006a, 192) on todennut vanhemmuuden olevan usein muutokseen ohjaava motivaation lähde. Jos pelkää vanhempiä autetaan ongelmissaan, ei se välttämättä yksin riitä hyvään vanhemmuuteen ja lapsuuteen. Usein kuitenkin oletetaan, että vanhempaa autamalla hyöty enemmän tai myöhemmin tihkuu myös lapselle. Lapsen mahdolliset tuen tarpeet voivat tällöin jäädä ottamatta huomioon. (Hurtig 2003, 39–40.)

Perhekuntoutus on tukenut perheen vuorovaikutuksen vahvistumista. Kuntoutusyksikkö on mahdollistanut koko perheen kuntoutumisen yhdessä ja siten vuorovaikutustaitojen harjoittamisen käytännössä. Koska perhekuntoutuksen toiminnan tarkoituksena on turvata lapsen etu, työskentely on kohdistunut lapsen ja vanhemman suhteeseen. Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta on tuettu vanhemmuutta havainnoimalla ja peilaamalla. Työntekijät ovat yhdessä vanhempien kanssa tehneet havaintoja vanhempien toiminnasta, ja vanhemmat ovat saaneet toiminnastaan palautetta. Tämän avulla vanhemman oman käyttäytymisen vaikutus lapsen olotilaan ja kehitykseen on noussut vanhemman tietoisuuteen. Vanhemman toimintaa peilaamalla tavoitellaan vuorovaikutuksen hyvin toimivien puolien laajentamista. Sillä voidaan myös auttaa vanhempaa ymmärtämään ja ratkaisemaan vuorovaikutuksen pulmakohтия. Kertomalla vanhemmalle, mitä hyvää lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa nähdään, nostetaan vanhemman itsetuntoa vanhempana. (Kalland 2002, 225–226.)

Työntekijöiden käyttämässä perhekuntoutuksellisessa työotteessa voidaan nähdä vaikuttavan yleisesti sosiaalialalla oleva käsitys ihmisestä fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena (Kettunen ym. 2009, 36–37). Työntekijöiden toimiminen tämän ihmiskäsityksen mukaisesti arjen asiakastilanteissa välittyi selvästi vanhempien puheista. Vanhemmat kuvailivat, kuinka fyysisesti huonossa kunnossa he olivat kuntoutukseen tullessaan. Saadessaan ensin apua tähän olotilaan, heidän voimavaransa vahvistuivat ja näiden uusien toimintaedellytysten mahdollistamina he kykenivät paremmin sitoutumaan muihin yhdessä asetettuihin tavoitteisiin. Asiakkaan fyysisten toimintaedellytysten ottaminen huomioon kuntoutuksen lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita asetettaessa on tärkeää, koska ne joko mahdollistavat tiettyjä toimintoja tai sulkevat jotakin pois.

Sellaisen toiminnan vaatiminen asiakkaalta, johon hänellä ei ole toimintaedellytyksiä, voidaan nähdä epäeettisenä. Toimivan työskentelysuhteen luonteeseen kuuluukin antaa asiakkaalle luottamusta ja yrittämisen halua eikä nujertaa ja tehdä häntä voimattomaksi. (Särkelä 1994, 21–24, 74.)

Kuntoutuksen kokonaisvaltaisuutta tuki myös moniammatillinen tiimi- ja verkostotyö, joka tarjosi tarvittavat tiedot, taidot ja kyvyt vastata perheiden tarpeisiin. Perheiden tuen tarpeiden laajenemisen johdosta yksittäisen työntekijän ammattitaito ei välttämättä ole enää riittävä, joten tarvitaan yhä enemmän eri alojen asiantuntijoita jakamaan substanssiosaamistaan. Vanhemmat arvostivat työntekijöiden monipuolista osaamista, kokemusta sekä kykyä olla asiakaskontaktissa. He eivät sen sijaan korostaneet mitään tiettyä menetelmää tai välinettä, joka olisi selkeästi muita enemmän tukenut heidän vanhemmuuttaan. Myös Saarnio (2009, 21–22) viittaa tutkimuksiin, joissa työntekijän vuorovaikutustaidot ja toimintatapa nousevat käytettyjä menetelmiä suurempaan merkitykseen.

Särkelän (2001, 28–42) mukaan sosiaalisessa auttamistyössä välttämättömiä ovat ihmishuuhdetaidot, joita hän kuvaa käsitteillä hyväksyminen, luottamus, välittäminen ja jämäkkyys. Ne tulivat esiin myös tutkimuksessamme, kun vanhemmat kertoivat etenkin omaohjaajien kanssa muodostuneesta läheisestä yhteistyösuhteesta. Kuntoutusjakson loppuvaiheessa vanhemmat jopa kiittelivät työntekijöiden jämäkkyyttä ja periksiantamattomuutta, joiden siivittämänä he kuvailivat silmiensä auenneen ja elämänarvojensa todella muuttuneen. Jämäkkyys on asiakkaan kunnioittamista omia valintoja tekevänä subjektina ja niistä vastuun kantajana. Työntekijän vastuulla puolestaan on mitoittaa jämäkkyytensä ja vaativuutensa asiakkaan toimintaedellytysten mukaiseksi ja ottaa huomioon, että jo työskentelysuhde itsessään on asiakkaan yksi toimintaedellytys. (Särkelä 1994, 76.)

Puhuessaan toimivasta asiakassuhteesta Särkelä nostaa esiin asiakkaan subjektivoinnin sekä vastavuoroisuuden. Ihminen on aina subjekti siellä, mistä hän on tulossa eli menneisyydessä ja missä hän on nyt eli nykyisyydessä, mutta ei vielä siellä, minne hän on pyrkimässä eli tulevaisuudessa. Kuntoutuksen tehtävänä on mahdollistaa tämä uusi subjektivoituminen luomalla sille toimintaedellytykset. (1994, 43, 74; 2001, 27.) Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen vertaistukiryhmissä vanhempi sai kokemuksen subjektiivuudestaan huomattessaan, että hänen mielipiteitä kuunnellaan ja niitä arvostetaan. Ver-

taistuki on tärkeä asia vanhemmuuden vahvistamisessa ja perheiden arjen selviytymiskeinojen kehittämisessä sekä käytännön tuen ja elämänhallinnan edistämässä (Viitala & Saloniemi 2005, 16).

Tätä tietoa vasten Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa tehtävään työhön linkittyvä vertaistuen ja -ryhmien tietoinen hyödyntäminen on perusteltua (Nuorten Ystävät 2012, hakupäivä 10.10.2012). Ohjatut vertaistukiryhmät olivat nimenomaan turvallinen paikka käydä läpi menneisyydessä tapahtuneita kipeitä asioita, jakaa kokemuksia sekä saada tukea ja ohjausta erilaisiin arjen tilanteisiin ilman pelkoa arvostelusta tai hylätyksi tulemisesta. Ajatus siitä, että on tärkeä oman kuntoutumisensa lisäksi myös toisten vanhempien kuntoutumisessa, oli erityisen voimaannuttava. Vertaistukiryhmissä konkreettisesti vanhempien ottaminen mukaan omaan kuntoutumisprosessiinsa tasavertaisiksi osallisiksi; he siirtyivät toimenpiteiden kohteista kuntoutumista aktiivisesti eteenpäin vieviksi, uusia näkökulmia ja vaihtoehtoja esille nostaviksi toiminnan subjekteiksi. Vanhemmat korostivat työntekijöiden merkitystä vertaistukiryhmien vetäjinä. Toiminnan ei toivottu jäävän jutustelun tasolle, vaan sen vetäjältä odotettiin asiantuntijuutta tuoda keskusteluun perheen elämäntilanteen kannalta ajankohtaisia teemoja ja tietoa sekä haastaa vanhemmat todella miettimään käsiteltäviä asioita. Vertaisuus nähtiin ryhmistä saadun hyödyn lisäarvona.

Ammatillisesti ohjatut vertaistukiryhmät saivat aikaan myös ryhmien ulkopuolella näkyntä tukea vanhempien välillä. Vertaisryhmätoiminnan ansiosta voidaankin synnyttää parhaimmillaan elämisen laatua lisäävää yhteisöllisyyttä, joka luo perustan sosiaalisesti kestäväälle kehitykselle (Viitala & Saloniemi 2005, 16). Myös asuminen lähekkäin oli omiaan mahdollistamaan yhteisöllisyyden syntymistä, ja vanhemmat kuvailivat moninlaisesti kokemaansa vahvaa yhteisöllisyyden tunnetta suhteessa toisiin kuntoutujiin. He korostivat asian tärkeyttä kertomalla, että ilman vertaistukea ja yhteisöllisyyttä heidän kuntoutumisensa ei olisi edennyt toivotulla tavalla. Se olisi voinut jopa hiipua kokonaan. Yhteisöllisyyden suuri merkitys näyttäytyi esimerkiksi joidenkin vanhempien välille syntyneinä ystävyysuhteina, joiden vanhemmuutta tukevaa vaikutusta ei kannata sivuuttaa. Huomioitavaa on, että Koskensalon tutkimuksessa osa vanhemmista ei ollut kokenut saaneensa tukea yhteisöltä juuri lainkaan. Sen uskottiin johtuneen henkilökeinojen kohtaamattomuudesta. (2010, 32.)

Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa on tuettu vanhemmuutta soveltamalla ratkaisuja ja voimavarakeskeistä, tulevaisuuteen suuntautuvaa työtettä. Ratkaisukeskeisyytenä voidaan pitää mitä tahansa terapeutista suuntausta tai teoreettista näkökulmaa, jossa keskitytään ongelmien syiden selvittämisen sijaan ratkaisemaan niitä ja vahvistamaan yksilön voimavaroja. Toisaalta kyseessä ei ole pelkästään menetelmä tai työote, vaan sitä voidaan pitää eräänlaisena tapana ajatella, katsoa maailmaa ja elää maailmassa sekä tapana olla suhteessa ja vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 123–124.)

Vanhemmat ovat kuntoutusjakson aikana sisäistäneet ajatuksen siitä, että heidän kuntoutumisensa ei pääty kuntoutusjaksoon. Heidän kuntoutumisvalmiutensa ovat vahvistuneet, ja he ovat yhdessä työntekijöiden kanssa suunnitelleet, minkälaista tukea ja palveluita he kotiuduttuaan tarvitsevat. Palveluohjaus on ollut mukana vanhemmuuden tukemisessa koko kuntoutusprosessin ajan. Palveluohjaus on ohjausta ja neuvontaa sisältävä työtapa, jolla voidaan tarkoittaa sekä asiakastyön menetelmää että organisaatioiden tasolla tapahtuvaa palveluiden yhteensovittamista (Hänninen 2007, 3, 11). Palveluohjauksella asiakasta pyritään auttamaan hänen omalla myötävaikutuksellaan mahdollisimman järkevästi ja kokonaisvaltaisesti kohti hänen omia tavoitteitaan ja mahdollisimman itsenäistä elämää. Viranomaisten lisäksi asiakkaan tukiverkostossa otetaan huomioon myös hänen sosiaalinen verkostonsa. Asiakas itse on palveluohjauksessa päähenkilö ja verkoston keskus. Häntä ympäröivistä tahoista pyritään muodostamaan jouhevasti toimiva, juuri hänen tarpeisiinsa vastaava räätälöity kokonaisuus, jonka jokainen lenkki tietää tehtävänsä merkityksineen. (Suominen & Tuominen 2007, 5, 86.)

7 POHDINTAA

Tutkimuksen tekeminen on ollut pitkä ja rankka, mutta erittäin mielenkiintoinen ja ammatillisuuttamme syventävä prosessi. Tietomme vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa on lisääntynyt huomattavasti tutkimusprosessin aikana. Olemme syventäneet ymmärrystämme vanhemmuudesta, vanhemmuuden tukemisesta sekä perhekuntoutuksesta tutustumalla suureen määrään alan kirjallisuutta, seuraamalla yhteiskunnassamme ajankohtaisia puheenaiheita ja keskustelemalla Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijöiden kanssa.

Tutkimusaiheena vanhemmuuden tukeminen perhekuntoutuksessa on laaja ja antaa mahdollisuuden sen tarkasteluun monista eri näkökulmista. Meitä olisi voinut auttaa tutkittavan aiheen napakampi rajaaminen ja tiettyjen asioiden pois sulkeminen heti tutkimusprosessin alussa. Toisaalta perehtymisemme myös sellaiseen aineistoon, joka ei lopulta päätynyt tutkimusraporttiin, on lisännyt ymmärrystämme perheiden tukemisesta laajemmin. Tietomme ja ymmärryksemme ovat lisääntyneet myös haastatteluun osallistuneiden vanhempien ansiosta. He ovat mahdollistaneet tämän tutkimuksen tekemisen. Valmiutemme kohdata erilaisia perheitä ja vastata asiakaslähtöisesti heidän tuen tarpeisiinsa ovat tutkimusprosessin kuluessa vahvistuneet, ja siitä on meille hyötyä siirtyessämme työelämään.

Tutkimukseen liittyvän teorian tiedon omaksuminen loi pohjan laadullisen tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamiselle. Juuri teorian vieminen käytäntöön on toiminut parhaana opettajana haastamalla meidät selvittämään tähän tutkimukseen sopivia ratkaisuja ja perusteluja tekemiimme valintoihin tutkimuskirjallisuuteen perehtymällä. Mielestämme runsas ja monipuolinen tutkimusaineisto kertoo siitä, että onnistuimme haastattelutilanteissa luomaan luontevan ja avoimen vuorovaikutussuhteen, joka on haaste, mutta edellytys luotettavien tulosten saamiselle. Tutkimuksen tekemisen ansiosta valmiutemme työskennellä sosiaali- ja terveysalalle tyypillisissä projektiluontoisissa tehtävissä ovat vahvistuneet, sillä tutkimukseen sisältyvät suunnittelun, toteuttamisen ja raportoinnin vaiheet kuuluvat myös projektityöskentelyyn.

Tutkimuksen työelämälähtöisyys on tarjonnut meille mahdollisuuden olla mukana kehittämässä lastensuojelutyötä. Työskentely eri tahojen, kuten Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijöiden sekä ohjaavien opettajien ja opponenttien, kanssa on kehittänyt yhteistyötaitojamme. Prosessin eteneminen on edellyttänyt aikataulujen yhteensovittamista, neuvottelemista eri vaihtoehtojen välillä, työnjakoa sekä erilaisten näkemysten huomioon ottamista päätösten teossa. Yhteistyö on sujunut koko tutkimusprosessin ajan jouhevasti. Siihen on osaltaan vaikuttanut varmasti se, että tutkimukselle asettamamme aikataulu on ollut realistinen ja olemme pysyneet siinä.

Tieto siitä, että tutkimuksesta saatuja tuloksia voidaan hyödyntää käytännössä tehtävässä työssä, on lisännyt motivaatiotamme ja auttanut työskentelemään pitkäjänteisesti prosessin loppuun saakka. Toivomme, että Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijät voivat aidosti hyödyntää tutkimuksen tuloksia arvioidessaan ja kehittäessään perhekuntoutusta ja reflektoidessaan omaa ammatillisuuttaan. Lisäksi toiveenamme on, että tuloksia voidaan soveltaa myös muissa Nuorten Ystävien yksiköissä perheiden kanssa tehtävää työtä kehitettäessä.

Saamamme tutkimustulokset vahvistavat aikaisemmin saatua tietoa niistä asioista, jotka vanhempien kokemusten mukaan ovat tukeneet heidän vanhemmuuttaan perhekuntoutuksessa oloaikana. Yhteiskunnallisella tasolla tämä tutkimus ei kuitenkaan tuo esille uutta tietoa vanhemmuuden tukemisesta perhekuntoutuksessa. Sen sijaan tutkimus antaa tärkeää tietoa juuri Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa olleiden vanhempien kokemuksista, mikä on merkittävää, koska sitä ei ole aikaisemmin kyseisessä yksikössä tutkittu. Toivomme, että työmme innostaa muitakin sosiaalian opiskelijoita tekemään samaan perhekuntoutusyksikköön jatkotutkimuksia. Tekemämme tutkimus voitaisiin esimerkiksi toistaa samanlaisena eri kuntoutujaryhmälle ja siten saada lisää tietoa työn kehittämisen tueksi.

Suomalainen lastensuojelu on viime aikoina ollut paljon julkisessa keskustelussa. Tiedotusvälineissä on kerrottu useista yksittäistä lasta tai koko perhettä koskettaneista tragedioista, jotka ovat saaneet pohtimaan ja kyseenalaistamaan nykyisen lastensuojelulain toimivuutta, lastensuojelun toimintakäytäntöjä ja viranomaisten välistä yhteistyötä. Näitä asioita selvittämään on asetettu myös asiantuntijatyöryhmä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, hakupäivä 22.10.2012). Toimintakäytännöissä on varmasti aihetta muutok-

sille, esimerkiksi viranomaisten tietojen vaihtoon liittyvät ongelmat eivät saa olla este lapsen edun toteutumiseksi. Viranomaisten yhteistyön toimivuuden kehittämisen ohella tulisi miettiä, miten vanhempia voidaan parhaiten tukea heidän kasvatustehtävässään ja miten madaltaa heidän kynnystään hakea apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleisesti tiedetään, että toisen elämään puuttumisen kynnyks on korkea, mutta niin on myös kynnyks avun pyytämiseen.

Asuinkunnasta riippumatta jokaisella apua tarvitsevalla tulisi olla samanlaiset mahdollisuudet tuen saamiseen. Kuitenkin kuntien asukasmäärät ja taloudelliset resurssit ovat hyvin erilaiset, mikä heijastuu palveluiden tarpeeseen ja niiden tarjontaan. Yhdenvertaisten ja riittävien palveluiden turvaaminen väestölle on yksi Sosiaali- ja terveystieteiden strategian 2015 linjauksista. Haasteena on linjauksen käytäntöön vieminen, sillä kuten tämäkin tutkimus osoittaa, yhdenvertaisuus ei vielä toteudu. Eri kunnissa kirjoilla olevat perheet ovat epätasa-arvoisessa asemassa perhekuntoutuksen kaltaisten korjaavien palveluiden saannin suhteen. Osa vanhemmista kertoi, että heiltä oli evätty pääsy intervallijaksoille oman kotikunnan sosiaalitoimen taholta. Syyksi he epäilivät kunnan heikkoa taloudellista tilannetta ja perhekuntoutuksen hintavuutta. Osa vanhemmista puolestaan tiesi tarvittaessa pääsevänsä intervallijaksolle.

Lisäksi vanhempien kokemuksista nousi esiin, että ohjaus Nuorten Ystävien perhekuntoutukseen oli useimmiten ollut ensimmäinen koko perheen huomioon ottava tukimuoto, jota heille oli tarjottu. Ovatko tavoitteet perheille tarjottavasta ehkäisevästä tuesta ja varhaisesta puuttumisesta jääneet vain puheen tasolle? Todellisuudessa viimesijaiseksi tukimuodoksi tarkoitettu perhekuntoutus tulee yllättävän nopeasti vastaan vaikeuksien kanssa kamppailevia perheitä. Pohdimme, voitaisiinko perhekuntoutuksen kaltaista kokonaisvaltaista tukea tarjota jo aikaisemmin, vaihtoehtona esimerkiksi perheen kotona tehtävälle työlle. Mahdollisimman varhaisella puuttumisella voitaisiin tehokkaammin pureutua vanhemman henkilökohtaisiin pulmiin ja samalla tukea riittävän hyvää vanhemmuutta. Näin voitaisiin ehkäistä perheen syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Mielestämme olisi tärkeää varmistaa, että kuntoutuksessa luotu palveluverkosto toimii asiakkaan siirtyessä perhekuntoutusjaksolta kotiin. Ihanteellista olisi, jos perhekuntoutusyksikön työntekijä voisi työskennellä mahdollisen perhetyöntekijän rinnalla tietyn ajan, jolloin tarvittava tieto perheestä ja sen tuen tarpeista siirtyisi joustavasti ja totuu-

denmukaisesti työntekijältä toiselle. Tällä tavoin voitaisiin tukea myös toimivan asiakassuhteen rakentumista perheen ja perhetyöntekijän välille ja turvata perheen kuntoutumisen jatkuminen myös kotona. Työparityöskentely varmasti edellyttää kunnilta hetkellisesti enemmän resursseja, mutta pitkällä aikavälillä otaksomme tämän taloudellisen panostuksen näkyvän perheiden hyvinvoinnin kasvuna ja korjaavien palveluiden vähenemisenä.

Tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat tärkeäksi tuttujen työntekijöiden kanssa toimimisen. Lastensuojelun työkentällä työntekijöiden vaihtuvuuden puhutaan olevan suurta. Toimivan asiakassuhteen kehittymisen kannalta olisi tärkeää, että työntekijät saataisiin sitoutumaan pitkäjänteisesti työhönsä. Työnantajan vastuulla on ammattilaisen löytämisen lisäksi huolehtia heidän työssä viihtymisestään. Työssä viihtymistä edistäviä tekijöitä ovat muun muassa mahdollisuus omaan työhön vaikuttamiseen, ammattitaidon kehittämiseen ja riittäviin resursseihin. Työ pitää saada tehdä hyvin alusta lähtien, sillä kevyeksi jäävä tulipalojen sammuttelu usein kostaatuu myöhemmin eteen tulevana suurempana ongelmana. Koska eri asiat motivoivat eri ihmisiä, täytyy työnantajan olla kiinnostunut jokaisesta työntekijästä.

Koska työntekijän ja toimivan asiakassuhteen merkitys vanhemmuuden tukemisessa korostuu tutkimuksessamme, voisi helposti ajatella, että vastuu työskentelysuhteen rakentamisesta on heitetty työntekijälle. Käänteisesti ajatellen yksittäisen työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa asiakkaan kuntoutumiseen tulevat selkeästi esille juuri asiakassuhteen kautta; vaikka palvelujärjestelmiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttaminen tuntuisi hitaalta ja lähes mahdottomalta, voi työntekijänä omassa jokapäiväisessä työssään tehdä paljon persoonallaan ja asenteellaan. Jäimme pohtimaan, missä määrin ihmissuhdetaitoja voidaan koulutuksella harjoittaa. Onko niin, että sosiaalialan työhön hakeutuu vain henkilöitä, joilla on jo valmiiksi hyvät ihmissuhdetaidot? Voiko olla jopa niin, että Nuorten Ystävien perhekuntoutukseen on tiiviiksi muodostuneessa työyhteisössä kehittynyt oma, moniosaamista arvostava ja korostava tekemisen kulttuuri, Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen oma henki, joka on poikkeuksellinen vastaaviin työpaikkoihin verrattuna? Olisi mielenkiintoista tutkia, miten Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijät itse kokevat tukevansa vanhemmuutta.

Vanhemmuutta tukiessaan Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen työntekijät hyödyntävät Vanhemmuuden roolikarttaa®. Sen integroiminen perhekuntoutustyön arkeen ja soveltaminen erilaisissa tilanteissa voi olla haastavaa etenkin silloin, kun asiakasryhmä odottaa mahdollisimman konkreettisia ohjeita ja neuvoja elämönhallintataitojensa kehittämiseen. Huoltajan rooliin liittyvien arjen toimintojen, kuten ruoasta ja puhtaudesta sekä asianmukaisesta vaatuksesta ja sopivista virikkeistä huolehtimisen, harjoittelemisen yhdessä työntekijän kanssa on konkreettista, ja tulokset ovat usein nähtävissä nopeasti. Toisaalta ihmissuhdeosaajan roolin alle sisältyvät tavoitteet lapsen tunteiden hyväksymisessä tai itsenäisyyden tukemisessa vaativat toteutuakseen enemmän aikaa ja ovat vaikeammin hahmotettavissa vanhemmuuteen liittyvinä asioina. Samoin vanhemman omien rajojen löytämistä, itsensä hyväksymistä ja parisuhteen hoitamista ei välttämättä yhdistetä vanhemmuuteen. Tutkimuksemme tuloksista esiin nousseet vanhempien ajatukset herättelevät pohtimaan, miten he todellisuudessa ymmärtävät vanhemmuuden kokonaisvaltaisuuden. Se voisi olla jopa aihe tutkimukselle.

Perhekuntoutus tarjosi oivan ajan ja paikan vanhempien väliselle yhteisöllisyydelle. Se muodostui yhdessäolosta ja yhdessä tekemisestä, joita värittivät vahva osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden kokemus, lämpö ja luottamus, keskinäinen välittäminen ja huolenpito. Vanhemmat näkivät yhteisön positiivisena voimavarana muutostyöskentelyssään. Luonnollisesti syntyvää yhteisöllisyyttä näkee ja kokee nykyisin harvoin. Sen sanotaan johtuvan yhteiskunnan muuttuneista arvoista ja asenteista, joiden perimmäisenä ajatuksena on, että jokainen pitääköön huolen vain itsestään. Sinkkonen (2012) puhuu Suomessa vallalla olevasta puuttumattomuuden ja havaitsemattomuuden kulttuurista. Toisaalta erilaisten vapaaehtoisuuteen perustuvien vertaistukiryhmien nopea lisääntyminen antaa viestin, että tahtoa yhdessäoloon ja naapuriapuun on. Olemmeko vain aikojen kuluessa tottuneet asiantuntijalähtöiseen ja varta vasten järjestettyyn toimintaan, emmekä enää osaa luoda yhteisöllisyyttä spontaanisti arkipäivän kohtaamisissa?

Yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä ei synny tilaamalla, koska ihmissuhteissa pätee vapaaehtoisuuden laki. Ketään ei voi vaatia liittymään johonkin yhteisöön tai tuntemaan yhteisöllisyyttä, vaan tunne syntyy samanlaisten arvojen ja normien jakamisesta sekä yhteisten päämäärien ja tavoitteiden asettamisesta (Viitala & Saloniemi 2005, 16; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2011c, hakupäivä 10.10.2012).

Jos kuntoutujat eivät jaa samoja arvoja, normeja tai tavoitteita, voidaanko heidän välilleen odottaa tai olettaa syntyvän jotain yhteisöllisyyden kaltaista tunnetta? Toisaalta mietimme, ohjaako yhteisöllisyyden muodostumista ja sen ansiosta kuntoutumisen onnistumista sattuma eli se, ketkä osallistuvat kuntoutukseen yhtä aikaa. Olisi mielenkiintoista tutkia, muodostuuko joidenkin muiden Nuorten Ystävien perhekuntoutusjaksolla olevien vanhempien kesken samankaltaista yhteisöllisyyttä kuin tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien välille on syntynyt. Joka tapauksessa yhteisöllisyyden muodostumisen voidaan katsoa olevan yksi tavoiteltava tekijä pohdittaessa, miten vanhemmuutta voitaisiin paremmin tukea perhekuntoutuksessa ja jatkossa myös perheen kotona. Perhekuntoutusjakson aikana syntyneet kontaktit toisiin perheisiin avaavat tien myös kuntoutusyksikön ulkopuolella kehittyville ihmissuhteille ja verkostojen rakentamiselle. Koska vertaisuus heidän kesken perustuu usein tiettyjen ongelmien samankaltaisuuteen, olisi tärkeää, että tällaista tuen antamisen ja saamisen muotoa kehittyisi myös muihin kuin kuntoutuksessa kohdattuihin ihmisiin. Näin vanhempi voisi löytää subjektiivensa myös uudenlaisista tulevaisuuden toimintaympäristöistä.

Tutkimuksemme mukaan vanhemmat arvostavat käytännönläheistä ja havainnollistavaa työskentelyä. Se on mielestämme tavoiteltava asia kaikessa sosiaalialalla tehtävässä työssä. Aikaa ja energiaa käytetään usein turhaan erilaisiin tehottomiin palavereihin ja tekemisen miettimiseen. Resursseja tulisi käyttää enemmän asiakkaiden kanssa toimimiseen. Juuri konkreettinen tekeminen ja asiakkaan osallistaminen ovat sosionomin ydinsaamisaluetta, joten sosionomin ammattitaidolle on selkeä tilaus millä tahansa sosiaalialan työn sektorilla.

LÄHTEET

Ahlström, S. 2006. Kodin itsemääräämisoikeus vai säädetyt lait? Teoksessa E. Hermanson & R. Martsola (toim.) Aikuinen vanhemmuus katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Gummerus, 77–86.

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2009. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Asiakaslaki 22.9.2000/812.

Cacciatore, R. 2005. Aika ja jaksaminen nuorten perheissä. Teoksessa J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus. Helsinki: Väestöliitto, 29–41.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.

Forsberg, H. 1998. Perheen ja lapsen tähden. Etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Tampereen yliopisto.

Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.

Hellsten, T. 1998. Virtahepo työpaikalla. Juva: WSOY.

Helminen, M-L. 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttö. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovelle. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 58–63.

Helminen, M-L. & Iso-Heiniemi, M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Hermanson, E. 2008. Vanhemmuuden roolikartta. Hakupäivä 10.10.2012
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00027.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja Kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, L. 2011. Vertaistuki ja vammaispalvelut. Teoksessa A. Järvikoski, J. Lindh & A. Suikkanen (toim.) Kuntoutus muutoksessa. Lapin yliopistokustannus. 2011. Rovaniemi, 284–296.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Hänninen, K. 2007. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Stakesin raportteja 2007: 20.

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark Oy.

Itäpuisto, M. 2012. Vanhempien päihteiden käyttö lasten ongelmana. Hakupäivä 10.10.2012 <http://www.lasinenlapsuus.fi/tietoa/lastenongelmana>.

Jonsson, M. 2011. Perheet – eksyksissäkö? Teoksessa S. Fågel, M. Jonsson, P. Korvela & A. Kupiainen (toim.) Arki haltuun -sekvenssimetelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto, 11–18.

Juvakka, E. 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto, 21–28.

Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa M. Seppänen, A. Karisto & T. Kröger (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä:PS-kustannus, 195–234.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kalland, M. 2002. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa J. Sinkkonen & M. Kalland (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 198–233.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Karila, K. & Nummenmaa, A. 2005. Esi- ja alkuopetuksen jatkumo haastaa opettajamoniammatilliseen työskentelyyn. Teoksessa K. Hämäläinen, A. Lindström & J. Puhakka (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 212–216.

Kekkonen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta ja elämäkerrallisuus. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 97–101.

Kettunen, R., Kähärä-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Keuruu: PS-kustannus, 99–118.

Koskensalo, I. 2010. Oivalluksia vanhemmuudesta päihdekuntoutuksessa. Asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla. Diakoniammattikorkeakoulu. Diak Länsi. Porin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.10.2011
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7867/Pori_Koskensalo_2010.pdf?sequence=1.

Koutonen, K. 2000. Perhekuntoutus vanhemmuuden tukena. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kuntoutusjakso 2011. Nuorten Ystävät -palvelut Oy. Perhekuntoutus.

Kuntoutusselonteko 2002. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 10.10.2012
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselte02.pdf>.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.

KvaliMOTV 2012. Tutkimuksen arviointi – reflektointia. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Hakupäivä 22.10.2012
http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L3_3_3.html.

Laiho, K., 2010. Lastensuojelu. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Toinen, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 161–191.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 8. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Laine, S., Heino, L. & Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutuksen moniammatilliset käytännöt. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: MLL, 137–165.

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. 2. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: WS Bookwell Oy, 28–45.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa P. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Stakes, 38–59.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lincoln, Y. & Guba, E. 1985. *Naturalistic Inquiry*. California: Sage Publications Inc.

Lindroos, L. 2010. Hyvä vanhemmuus. Hakupäivä 10.10.2012
<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/337-hyva-vanhemmuus>.

Lipponen, K. 2010. Myönteiset tunteet selittämässä ratkaisukeskeistä työskentelyä. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) *Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa*. Porvoo: MLL, 123–133.

Lukkarinen, H. 2003. Ihmisten kokemukset hoitotieteellisenä tutkimusilmionä: Fenomenologinen lähestymistapa. Teoksessa S. Janhonen & M. Nikkonen (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Juva: WS Bookwell Oy, 116–164.

Malinen, V. & Kumpula, S. 2005. Terve ja toimiva parisuhde – vanhemmuuden kivijalka. Teoksessa J. Syrjälä (toim.) *Vahva vanhemmuus – paras tuki nuoren kasvuun*. Helsinki: Väestöliitto, 43–49.

Marttunen, M. 2005. Riittävän hyvä vanhemmuus. Hakupäivä 10.10.2012
http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_2005/9_2005/riittava_n_hyva_vanhemmuus.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Vaajakoski: Gummerus. 2. laitos. 3. uudistettu painos.

Miller, H. & Törrönen, M. 2010. Arvostava ja aito kohtaaminen. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) *Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa*. Porvoo: MLL, 67–86.

Nuorten Ystävien henkilökunta, perhekuntoutus. Keskustelu 4.1.2012.

Nuorten Ystävät 2012. Perhekuntoutus. Hakupäivä 10.10.2012

<http://www.nuortenystavat.fi/palvelut/perhekuntoutuspalvelut/xxx-perhekuntoutus>.

Perhekuntoutustyöryhmän muistio 1993. Työryhmämuistio 1993:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Pulkkinen, L. 2002. Kodin ihmissuhteet. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–29.

Puustinen-Korhonen, A. 2012. Koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Hakupäivä 10.10.2012

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perheensijoitus/#otsikko1](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perheensijoitus/#otsikko1).

Pärnä, K. 2010. Perhekuntoutus lasten ja perheiden palveluna. Teoksessa M. Törrönen & K. Pärnä (toim.) Voimaannuttavat suhteet perhekuntoutuksessa. Porvoo: MLL, 41–50.

Pösö, T. 2006. Monenlaista vanhemmuutta. Teoksessa E. Hermanson & R. Martsola (toim.) Aikuinen vanhemmuus katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Gummerus, 87–99.

Rask, K. & Pasanen, S. 2003. Perhekuntoutuksesta valmiuksia päihitteettömyyteen, vanhemmuuteen ja elämänhallintaan. Perheen yhdistetty hoito (PYY) –kuntoutusprosessin arviointi. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A tutkimuksia 2.

Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolit ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 17–23.

Rousu, S. & Helminen, M-L. 2001. Lukijalle. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 3–4.

Ruisniemi, A. 2006a. Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Väitöskirja.

Ruisniemi, A. 2006b. Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa R. Nätkin (toim.) Pullo, pillerit ja perhe. Juva: PS-kustannus, 165–187.

Saarnio, P. 2009. Psykososiaalisen päihdehoidon tutkimus. Teoksessa T. Tammi, M. Aalto & A. Koski-Jännes (toim.) Irti päihdeongelmista. Porvoo: WS Bookwell Oy, 14–31.

Sinkkonen, J. 1990. Pienistä pojista kunnon miehiä. 10. painos. Juva: WSOY.

Sinkkonen, J., lastenpsykiatri. TV-haastattelu. 21.9.2012. Hakupäivä 12.10.2012 http://yle.fi/uutiset/lastenpsykiatri_lasten_huono_kohtelu_on_todellisuutta_suomessa/6278455.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry 2004. Vapaaehtoistoiminta, vertaistuki ja kilpailuttaminen -työryhmä. Helsinki. Hakupäivä 10.10.2012 <http://www.sosteryty.fi/filebank/112-vapaaehtoisvertais.pdf>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2015 –kohti sosiaalisesti kestäväää ja taloudellisesti elinvoimaista yhteiskuntaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Työryhmä selvittämään lastensuojelun toimintakäytäntöjä. Hakupäivä 22.10.2012 <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?toid=2101&c=0&moid=3239&oid=364355>.

Suominen, S. & Tuominen, M. Palveluohjaus portti itsenäiseen elämään. 2007. Helsinki: Profami Oy.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West-Point Oy.

Särkelä, A. 1994. Sosiaalityön asiakas subjektina ja ei-subjektina. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja 7. 2. muuttumaton painos. Hakapaino Oy.

Särkelä, A. 2001. Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2010. ECTS-kompetenssit. Hakupäivä 10.10.2012
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkin to/ects_kompetenssit/.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012a. Päihdetyö ja lastensuojelu. Hakupäivä 10.10.2012
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelunpaihdeyto/>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012b. Lasten osallisuus. Hakupäivä 23.10.2012
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012c. Mitä yhteisöllisyys on? Hakupäivä 10.10.2012
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/yhteisollisyys.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4. painos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2010. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Hakupäivä 10.10.2012
http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanta/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf.

Valkonen, S., Salo, A, Rönkkö, S. & Lehto, M. 2011. Mahdollisuuksia muutokseen. Ohjaajan kirja. Päihde- ja mielenterveysasiakkaiden avokuntoutuksen kehittämishanke. Pämi. Mielenterveyden keskusliitto ja Sininauhaliitto. Helsinki.

Viitala, R. & Saloniemi, R. 2005. PERHE-hanke. Perhepalvelujen kumppanuusohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 10.10.2012
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3823.pdf&title=Perhe_hanke__Perhepalvelujen_kumppanuusohjelma_fi.pdf.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: Bookwell. Hakupäivä 8.10.2012
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17805/TMP.objres.486.pdf?sequence=2>.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Hakupäivä 29.10.2012
http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf.

LIITTEET

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELURUNKO

LIITE 2: KIRJE VANHEMMILLE

LIITE 3: ANALYYSIKAAVIO

LIITE 4: YHTEISTYÖSOPIMUS

Vanhemmuuteen saatu tuki

- huoltajan roolissa
- rakkauden antajan roolissa
- elämän opettajan roolissa
- ihmissuhdeosaajan roolissa
- rajojen asettajan roolissa

Hei!

Teemme opinnäytetyötä, jossa tutkimme vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta XX. Olemme kiinnostuneita kuulemaan, miten juuri Sinun vanhemmuuttasi on tuettu X perhekuntoutusjakson aikana. Haluamme saada äänesi kuuluviin, jotta perhekuntoutusta voitaisiin kehittää perheiden ja vanhempien tarpeita vastaavaksi.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkijoina meillä on salassapitovelvollisuus, joten perhekuntoutusyksikön nimi ja haastateltavien henkilöllisyys eivät tule esille opinnäytetyössämme. Haastattelut nauhoitetaan. Käsittelemme antamiasi tietoja luottamuksellisesti ja hävitämme haastattelunauhut heti aineiston käsittelyn jälkeen. Haastattelut toteutetaan Nuorten Ystävien tiloissa X kuntoutusjaksonne lopussa. Tarkemman tiedon haastattelupaikasta ja -ajasta saat vastaavalta ohjaajalta XX.

Tule mukaan tutkimukseen ja palauta alla oleva lomake täytettynä mahdollisimman pian X. Häneltä saat myös lisätietoa tutkimuksestamme.

Kiitos yhteistyöstä!

Veera Luolavirta ja Eeva Moilanen

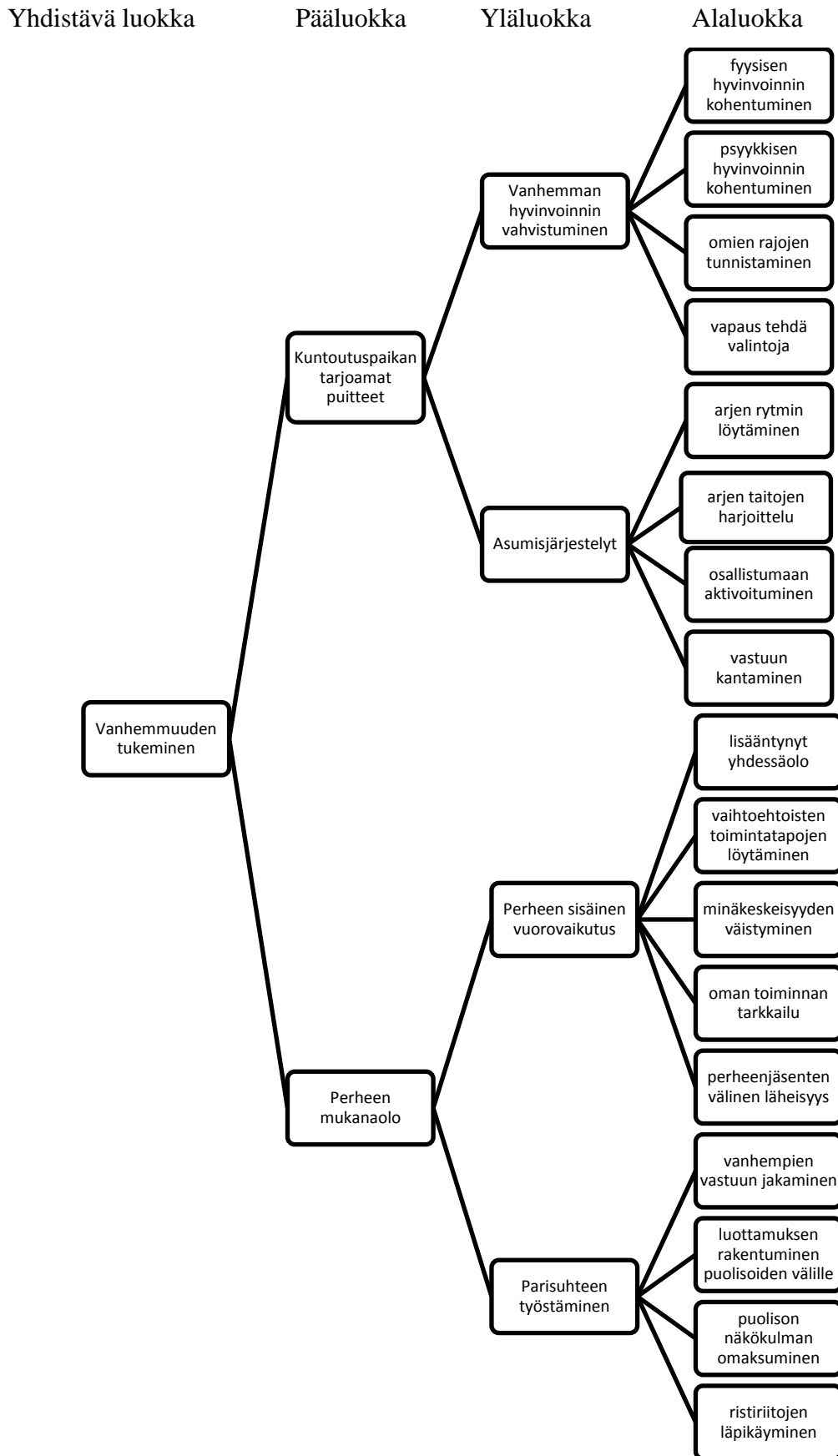
Sosionomiopiskelijat, Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Osallistun haastatteluun ja annan luvan käyttää haastatteluani tutkimuksessa. Samalla suostun haastattelun nauhoitukseen.

päiväys

allekirjoitus

nimenselvennys

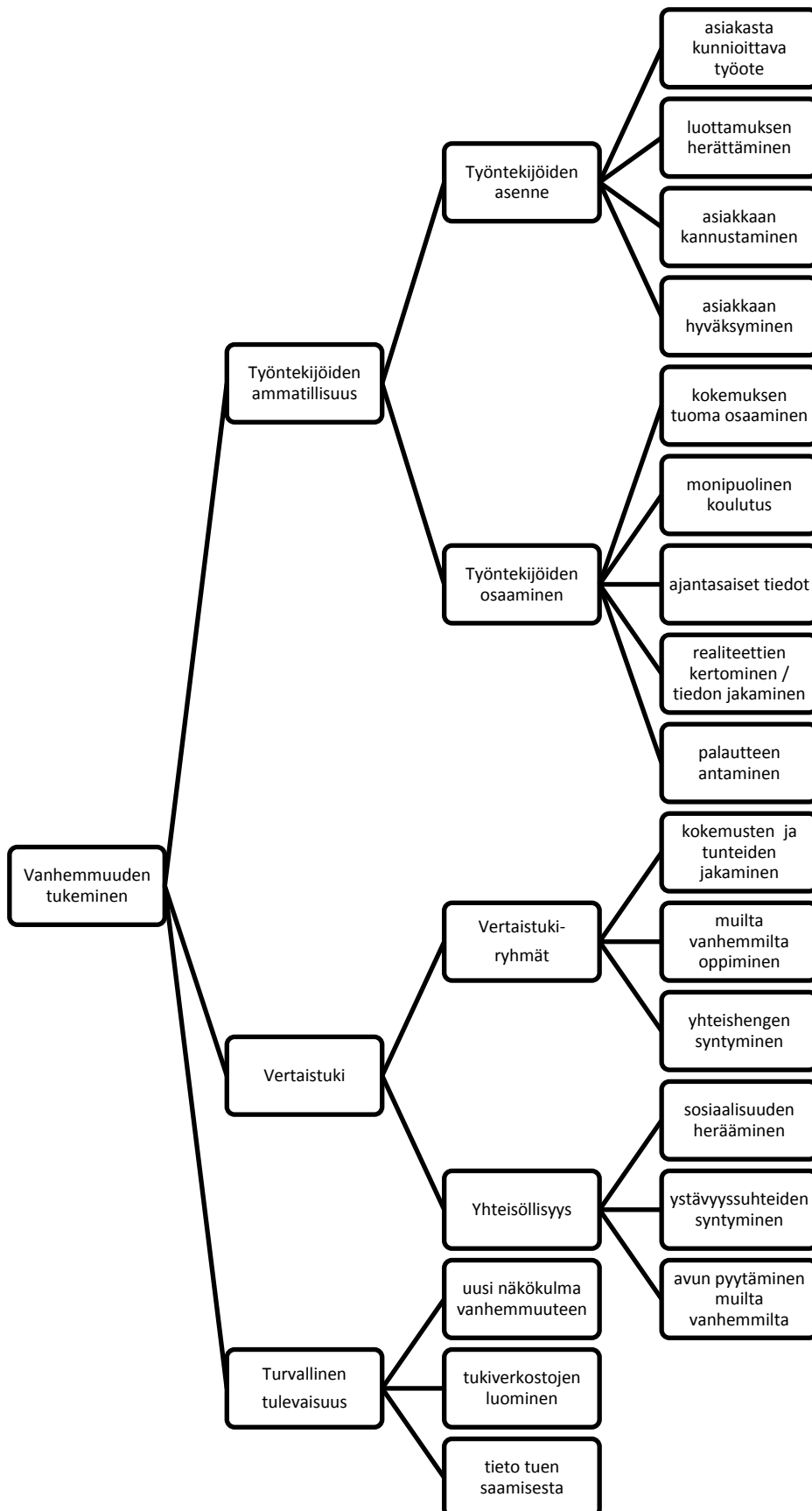

Yhdistävä luokka

Pääluokka

Yläluokka

Alaluokka

OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖSOPIMUS

I Toimijat		
Tekijä I (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Veera	Luolavirta
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Työmiehentie 3 B 9, 91500 Muhos	o7luve00@students.oamk.fi
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
	0400 859535	Sosiaalialan ko
Tekijä II (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Eeva	Moilanen
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Parrastie 13, 90560 Oulu	o9moe00@students.oamk.fi
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
	0408377804	Sosiaalialan ko
Tekijä III (Opiskelija)	Etinimi	Sukunimi
	Osoite	Sähköpostiosoite
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma
Toimeksi- antaja I	Organisaation nimi	
	Nuorten Ystävät -palvelut Oy / Polokka-perhekuntoutus	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Minna-Riikka Miettinen	Vedentie 19, 91500 Muhos
	Puhelin	Sähköposti
	044 7341 775	minna-rikka.miettinen@nuorten-yst.fi
Toimeksi- antaja II	Organisaation nimi	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti

Toimeksi- antaja III	Organisaation nimi	
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Oulun seudun ammatti- korkeakoulu I	Yksikön nimi	
	Sosiaali- ja terveysalan yksikkö	
	Ohjaava opettaja	Osoite
	Pirkko Pietilä	Kiviharjuntie 8, 90220 Oulu
Puhelin	Sähköposti	
050 5423583	pirkko.pietila@oamk.fi	
Oulun seudun ammatti- korkeakoulu II	Yksikön nimi	
	Sosiaali- ja terveysalan yksikkö	
	Ohjaava opettaja	Osoite
	Päivi Rautio	Kiviharjuntie 8, 90220 Oulu
Puhelin	Sähköposti	
050 5423580	paivi.rautio@oamk.fi	
Oulun seudun ammattikorke- koulu III	Yksikön nimi	
	Ohjaava opettaja	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu	Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on Tekijällä. Ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen.	
	Toimeksiantaja sitoutuu antamaan Tekijän käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat julkiset tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Jos opinnäytetyön tekeminen edellyttää salassa pidettävien tietojen tarkastelemista, laaditaan siitä tarvittaessa erillinen salassapitosopimus.	
Tulosten julkistaminen ja luottamuk- sellisuus	Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö raportoidaan ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseukseen (http://www.theseus.fi) tai Oulun seudun ammattikorkeakoulun Intraan. Opinnäytetyötoimijat päättävät raportointitavan opinnäytetyön valmistuttua.	
	Tekijä, Toimeksiantaja ja Ohjaava opettaja sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.	
II Suunnitelma		
Opinnäytetyö	Aihe/työnimi	
	Perhekuntoutuksesta tukea vanhemmuuteen. Vanhempien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta Nuorten Ystävien perhekuntoutuksessa.	
	Kehittämis-/tutkimustehtävän tavoite ja tulos	
	Tavoitena on selvittää perhekuntoutuksen kehittämistarpeita ja tukea Nuorten Ystävien perhekuntoutuksen laadun kehittämistä. Tutkimuksen tuottaman tiedon avulla Nuorten Ystävien työntekijät voivat arvioida ja kehittää perhekuntoutusta ja omaa ammatillisuuttaan.	

	Keskeiset menetelmät	
	Teemahaastattelu	
	Toimeksiantaja maksaa opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle työn tekemisestä	☐ Kyllä ☒ Ei
	Opinnäytetyölle on nimetty ohjaajaksi työelämän edustaja	☒ Kyllä ☐ Ei
	Toimeksiantaja hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan	☒ Kyllä ☐ Ei
	Tarkempi selvitys opinnäytetyösuunnitelmassa <u>14.</u> <u>2</u> 2012	
Allekirjoitus	Hyväksyn opinnäytetyön toteutuksen ja ohjauksen Toimijat ja Suunnitelma -kohdissa esitetyllä tavalla.	
	Päivämäärä <u>16.2.2012</u>	Ohjaavan opettajan I allekirjoitus <u>Rento / PAIVI RENTO</u>
	Päivämäärä <u>16.2.2012</u>	Ohjaavan opettajan II allekirjoitus <u>Pekka Pöy / PIIRKKO PIENÄ</u>
	Päivämäärä <u> </u> <u> </u> <u> </u> <u> </u>	Ohjaavan opettajan III allekirjoitus
III Sopimusehdot		
Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin	Valitaan A, B, C tai D.	
	A ☐ Käyttöoikeuden luovutus (ei muunteluoikeutta) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle).	
	Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita. Toimeksiantajalla ei ole oikeutta muuttaa opinnäytetyötä ilman Tekijän lupaa. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti.	
	Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____ 20 _____ saakka.	
	Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.	
	B ☐ Käyttöoikeuden luovutus (sisältää muunteluoikeuden) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle).	
	Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita sekä tehdä siihen levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti.	
	Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____ 20 _____ saakka.	
	Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.	
	C ☐ Taloudelliset tekijänoikeudet luovutetaan kokonaan toimeksiantajalle Tekijä (Opiskelijalle) luovuttaa Toimeksiantajalle kaikki opinnäytetyöhön ja sen tuloksiin liittyvät taloudelliset tekijänoikeudet. Toimeksiantajalla on oikeus luovuttaa tämän sopimuksen mukaiset oikeudet edelleen kolmannelle osapuolelle Tekijää kuulematta ja tehdä levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset.	
	Oikeuksien siirtoon sisältyy, mutta ei rajoitu, kaikki oikeudet muuntaa, välittää, esittää julkisesti ja levittää tallennettuna, siirtää se toiselle medialle ja valmistaa kopioita (myös otteita) esittämistä, myyntiä, vuokraamista tai muuta levittämistä varten hyödyntämällä sähköisiä, analogista- tai digitaaliteknologiaa, cd- ja dvd-formaatteja, multimedialla, printtimedialla, tietoverkkoja ja videovuokrausjärjestelmiä ja muita vastaavia teknologioita ratkaisuja jakelutavasta riippumatta.	
	Tekijä vakuuttaa, että hänellä on oikeus luovuttaa kaikki edellä mainitut oikeudet, ja että kyseiset oikeudet eivät Tekijän parhaan tiedon mukaan loukkaa kolmannen osapuolen oikeuksia.	
	Toimeksiantaja luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.	
	D ☐ Tekijänoikeuksista sovitaan erikseen Tekijä ja Toimeksiantaja ovat sopineet opinnäytetyön ja sen tulosten tekijänoikeuksista luovuttamisesta seuraavaa:	

Korvaukset	Valitaan E, F tai G.	
	E ☐ Korvauksena tehdystä työstä ja/tai tekijänoikeuksien luovuttamisesta Toimeksiantaja maksaa Tekijälle _____ € korvauksen _____ .2 0 _____ mennessä.	
Opinnäytetyön kustannukset	F ☐ Korvauksesta on sovittu erikseen.	
	G ☒ Tekijälle ei makseta korvauksia tehdystä työstä eikä tekijänoikeuksien luovuttamisesta.	
Allekirjoitukset	Työsuhde Mahdollisesta työsuhteesta Toimeksiantaja ja Tekijä sopivat erikseen. Opinnäytetyötä tekevät opiskelijat ovat Oulun seudun koulutuskuntayhtymän/Oulun seudun ammattikorkeakoulun tapaturmavakuutuksen piirissä, mikäli heillä ei ole työsuhdetta opinnäytetyön Toimeksiantajaan.	
	Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat Toimeksiantaja ja Tekijä keskenään. Ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.	
Allekirjoitukset	Olemme sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta tässä sopimuksessa sovitulla tavalla. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on <u>30.9.2012</u> .	
	Päivämäärä <u>16.2.2012</u>	Tekijän I (Opiskelijan) allekirjoitus <i>Veera Luolavirta / Veera Luolavirta</i>
	Päivämäärä <u>16.2.2012</u>	Tekijän II (Opiskelijan) allekirjoitus <i>Eeva Moilanen / Eeva Moilanen</i>
	Päivämäärä _____ .2 0 _____	Tekijän III (Opiskelijan) allekirjoitus
	Päivämäärä <u>18.2.2012</u>	Toimeksiantajan I allekirjoitus <i>Jarmo Niskala, aluejohtaja</i>
	Päivämäärä _____ .2 0 _____	Toimeksiantajan II allekirjoitus
	Päivämäärä _____ .2 0 _____	Toimeksiantajan III allekirjoitus
	Päivämäärä _____ .2 0 _____	Toimeksiantajan III allekirjoitus